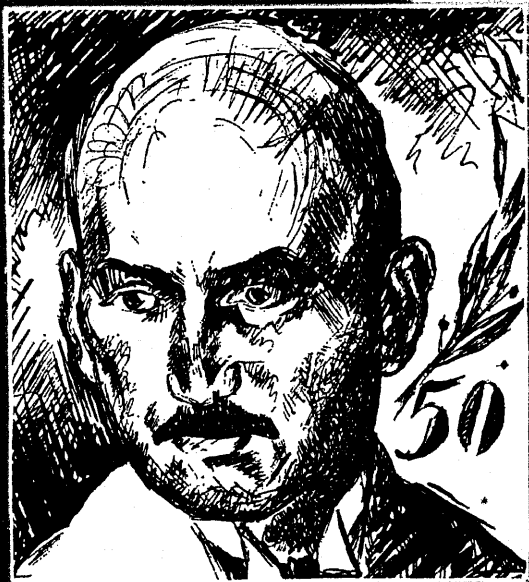

TEATER

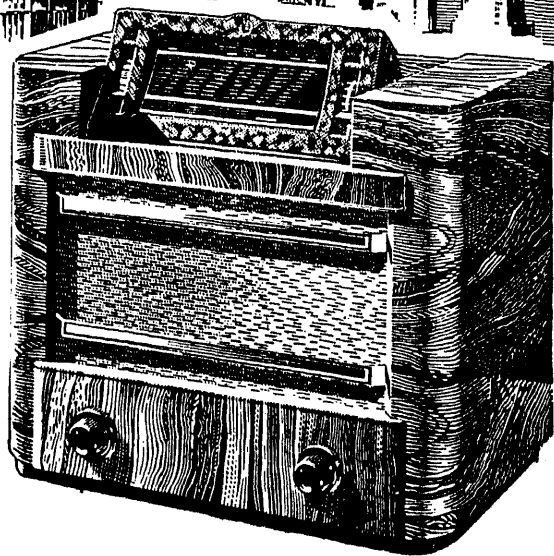
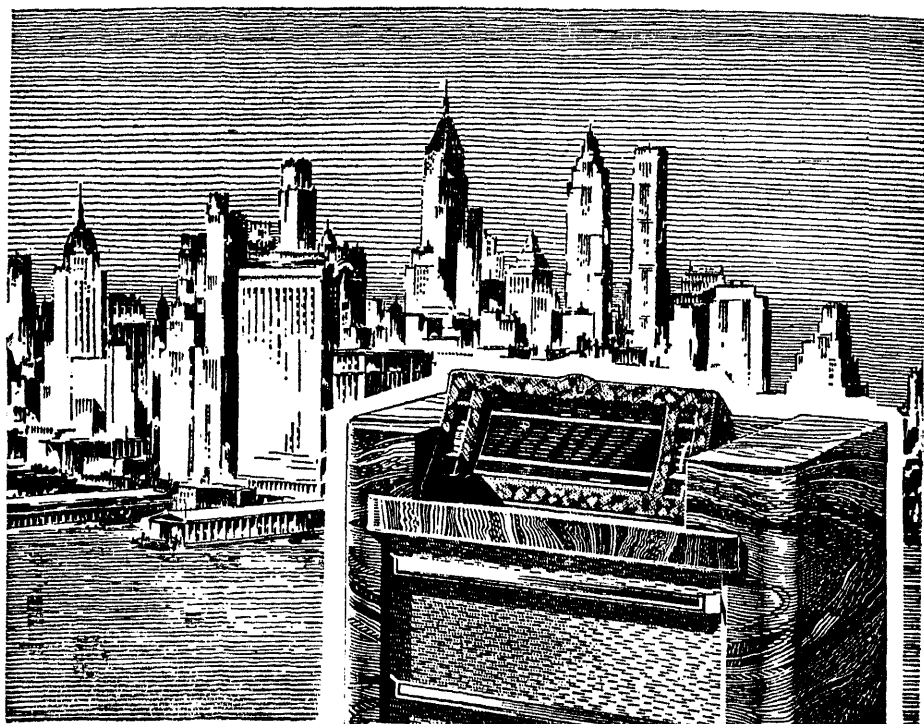
1

JAANUAR 1937

JAGA PHILIPS RAADIOAPARAADI OMANIK VÕIB TEILE TÕENDADA

**PHILIPS
SÜMFOONILISE SARJA
ERILISI OMADUSI:**

- Stereofooniline ülekanne — täiuslik helikvaliteet
- Adaptovisor skaala — skaala asend on muudetav
- Kolm laineala 16,5—51, 200—800 ja 725—1975 m.
- Automaatne üli-effektiivne feedingu-tasandaja
- Helifilter, heliplaadi muusika ja lisavaljuhääldaja kasutamise võimalus
- RONDO ja SONATA juures nähtav ja kõlatu häälestus
- Kiirhäälestus automaatsepeen-reguleerimisega
- Võrgu antenni automaatne lülili
- Reguleeritav selektiivsus
- Nägus ja harmooniline välilimus

Mida sirgjoon kahe punkti vahel, seda on PHILIPS raadioaparaat Teie ja maailma saatjate vahel.

Kõikidest maailmajagudest ja maadest võite nüüd tuua eeskavasid — helipuhalt ja loomutruult valjuhääldajasse — Philips stereofooniline ülekanne — lõplik heliprobleemi lahendus vastuvõutehnikas. PHILIPS hinnad Kr. 200.—, Kr. 250.—, Kr. 325.—, Kr. 425.— ja Kr. 600.—. Alalisvoolule Kr. 15.— kallim.

PHILIPS *Sümfoonia*
Sari

PHILIPS RAADIOAPARAADI SUURI VÕIMEID.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

TIME TO RE-TIRE
-GET A FISK-

Kui nõuate kummilt kõrget kvaliteeti ja pikka iga,
siis ostke

FISK

Esindaja

H. LAGUS & Ko O.-Ü.

TALLINN, VENE TÄN. 13, TELEF. 437-18

Kõrges häduses:

välismaa veini, šampanjat, konjakeid, likööre jne.

C. PETENBERG,
B Ö R S I K E L D E R

TALLINN, PIKK 17 © TELEFON 434-85

G. MALKOV — PANIN

metsaekspordöör

TALLINN,
PIISKOPPI 2,
TEL. 465-02

Ostab

propse ja eksport-kuuselatte

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Nõudke ja tarvitage

vorstivabriku saadusi

puuvilja- ja lihakonserve

leiba, peenleiba, saia ja
sepikut

võileibu, seksereid ja
külmtoit

süüti, kotlette, kapsarulle
ja verikooke

kirjut-, tuum- ja sauna-
seepi

märk kindlustab Teile
kvaliteetkauba

Ühisus

**„Estonia
Ekspordipamajad“**

Tartu m. 101 Tel. 478-54

K.-Ü.

„Rahvaülikooli“

Eesti kirjanduse-, paberi- ja
kirjutusmaterjalikaupade suur-
laod Tallinnas

Kõigi raamatute, ajakirjade, aja-
lehtede tellimiste kiire täitmine

Odav ja nägus raamatute köitmine
kogudele

T a l l i n n a s :

Harju tn. 48, omas majas
Telef. 444-39, 444-37

Pärnu mnt. 10, pangamajas
Telef. 446-67, 446-66

K.-Ü.

„Rahvaülikool“

Käesoleva numbriga algab ajakiri „TEATER“ oma neljandat aastakäiku. „TEATRI“ ilmudes paljud meist kahtlesid, kas suudetakse teatrikunsti eriajakirja välja anda enam kui üks aasta. . . Nüüd alustame aga juba neljandat aastakäiku, lootusrikkalt ja rikkalike kogemustega. On täitunud erksamate teatrihuviliste pikkade aastate unistus — omada oma ajakiri. Tarvitseb vaid meenutada, et ilma eriajakirjata oleksid teatriküsimumused, näitlejate loomingulised saavutused, dekoraatorite töö jne. vaevalt leidnud nii laialdast, mitmekülgset ja süstemaatilist käsitlemist kui nüüd „TEATRI“ veergudel. Eriti on see maksev maakonnateatrite suhtes, kelle tööd tunni enne ainult oma linna piirides. Nüüd kõneldakse nende viljakast loomingust üle maa. Samuti on „TEATER“ hea eduga aidanud tutvustada eesti teatrikunsti saavutusi ka välismail.

Tänu Kultuurkapitali Nõukogu, Näitekunsti Sihtkapitali Valitsuse ja kõigi eesti teatrite juhatuste järjekindlale toetusele on „TEATER“ suutnud endale luua tugeva majandusliku aluse ja soetada kindla tellijate kaadri, mis suureneb pidevalt aasta-aastalt. Võrreldes esimese aastaga on tiraaz tõusnud kahekordseks; ka käesoleval aastavahetusel kasvas tellijate arv enam kui 10% võrra.

Nüüd, kus oleme harjunud, et teatrihuvilisel ilmub oma ajakiri korrapäraselt iga kuu, täienes iga numbriga, me nagu unustame tihti, millist jõupingutust on nõudnud ajakirja ellukutsumine ja selle leviku süvendamine. Igale ajakirjale annab kindla majandusliku aluse tellijaskond, ja mida laialdasem see on, seda kindlustatum ja püsivam on ajakirja ilmumine ja ta sisuline külg. Seepärast jääb „TEATRI“ väljaandjate ja toimetuse üheks põhiülesandeks sisulise külje eest hoolitsemise kõrval edaspidigi ajakirja majandusliku aluse kindlustamine. Ja selles on rõõmustavalt osutunud innukaimaks kaasaaitajaks „TEATRI“ lugejaskond ise, kelle väärtuslik kaastöö jätkub kindlasti tulevikuski.

„TEATER“ on püüdnud olla ajakirjaks, kus arutatakse ja selgitatakse alataasa areneva teatrikuultuuri nõudeid ja arenemissuundi kodu- ja välismaal ning kus leiab süstemaatilist käsitlemist eesti o m a t e a t r i probleem ja sisuline rakendus. Ja kuna meie väikerahvana ei suuda välja anda eri ajakirja teatritegelasile ja teatripublikule, on „TEATRI“ tulnud ühtaegu rahuldada ja teenida mõlemate huve ja soove. Oleme varemgi rõhutanud, et mitte üksi tihe kontakt teatri ja näitekirjanduse, vaid ka niisama tihe ja südamlük side teatri ja publiku vahel on teatritöö edukuse, täisverelisuse ja elujõulisuse aluseks. Ja seepärast osasaamine ühise ajakirja kaudu vastastikustest huvidest ja soovidest ei ole miinuseks üldises töös, vaid liidab teatritegelased ja publiku kokku ühiseks teatrihuviliste perek. Lugejaskonna haruldaselt soe vastuvõtt ja ajakirja suur levik on kinnituseks, et need seisukohad vastavad ka praegu tegeliku elu nõudele.

Uuel aastal „TEATER“ jätkab oma tööd endises suunas, süvendades ja süstematiseerides senist tihedat kontakti ja osavõtmist oma rahva ühiskondlikust ja vaimsest elust ja püüdes kõigiti kaasa aidada meie teatrielu intensiivsustamisele, teatrikuultuuri ulatuslikumaks levikuks ja ta taseme tõstmiseks. Käesoleva aasta juunis tuleb loodetavasti toime Tallinnas „Balli nädal“, mispuhul „TEATER“ annab välja erinumbri, märtsikuus ilmub eesti näitekirjanduse ja arvustuse erinumber, samuti on kavaatsusel rahvuste erinumbrid. Ühtaegu tahab toimetus veelgi tõsta ajakirja sisulist väärtust ja huvitavust, laiendada kaastöölise võrku kodu- ja välismaal ning viimistella tehnilist külge.

TOIMETUS

Jaanuaris, 1937. a.

„Draamateatri“ tähelend

Ajalugu ja mälestusi 1916—1924

I. „Draamateatri“ sünnivalud

Tehes kokkuvõtteid ja tagasivaateid meie kutselise teatri kolmekümneaastaseks saamise puhul ei mainitud poole sõnagagi „Draamateatri“ tegevust Tallinnas, milline teater kaheksa aasta jooksul tegi küllaltki tunnustamisväärset tööd, aidates korraldada ja väärikalt arendada seda, mida nüüd uhkusega nimetame eesti lavakunstiks. Paljudki „Draamateatri“ suurlavastused selle teatri hiilgäpäevilt töid äratust ja andsid hoogu teistele kutselistele teatritele, seda enam, et „Draamateater“ tegutses pidevalt ka rändteatrina, kandes oma parimaid kunstilisi saavutusi ka provintsi teatripubliku keskele. See Tallinna „Draamateatri“ tegevusega seotud osa meie kutselise teatri arengu loos ähvardab paraku vajuda unustuse rüppe, mida ei tohiks aga sündida lasta, kuna see moodustab küllaltki iseloomustava osa meie kultuuri ajaloos, eriti meie lavakunsti arengus. Alljärgnevad vähenõudlikud read tahaksid osaltki täita seda lünka, ilma et nad püüaksid anda ulatuslikumat hinnangut „Draamateatri“ tegevuse kunstilisele tähtsusele, olles omiselt võltsimatuks dokumentiks selle kohta, missugustes tingimustes pidid töötama kutselised teatrid ja missuguste raskustega võitlema, eriti aga need, kel puudusid oma kunstihooned, maailmasõja, enamlaste võimutsemise ja Saksa okupatsiooni päevil. Tänu näitleja August Sunne ülestähendustele, kes oli peaaegu kogu „Draamateatri“ tegutsemise aja jooksul selle teatri näitejuhiks, näitlejaks ja administraatoriks, on säilinud mõnedki huvitavad leheküljed eesti kutselise teatri murepäevadest aastail 1916—1920.

*

„Draamateatri“ sünnid sattu segastele ja rasketele aegadele. Maailmasõda rahvaste tähtsusele oli kehtnud pikemat aega ja vallatus kogu inimkonna meeli. Sõjameelolu imbus rahva hinge nautimisiba ja lõbutsemiskirg, elul ei tundunud olevat väärtust... Kirjandus, kunst, teater — kõik see, mille järgi enne maailmasõda olime hakanud juba tundma sisemist vajadust, jäi sõjarahutuses uuesti tagaplaanile, rääkimata juba üldisest varanduste hävingust, rahva vaesestumisest ning suurte sündmuste keerisest, mis ei soodusta vaimsete harrastuste arengut ja edu.

Et „Draamateater“ Tallinnas neil ajal siiski tekkida võis, kui selleks näis olevat nii vähe eeldusi, siis oli siin tõukejõuks peamiselt grupp tugevaid lavajõude, kes olid läbi teinud Karl

Menningi karmi ja põhjaliku kooli ja kes ei suutnud leppida „Vanemuise“ teatri kunstilise allakäimisega, nagu see ilmes paar aastat pärast Karl Menningi lahkumist „Vanemuise“ teatrist, „Postimehes“ nr. 85 16. aprillist 1916. a. see grupp vanemuislasi, lahkudes teatri teenistusest, avaldab teadmiseks lavapublikule kirja, milles tuuakse ette „Vanemuisest“ lahkumise põhjused. Kirjas öeldakse: „Et käesoleva hooaja lõpul „Vanemuise“ näitelavalt korraga lahkub üksteistkümmend näitlejat, on küll haruldane, vist ehk ka esimene sellesarnane juhus noorukeses Eesti teatri ajaloos ja seepärast arvasime, et see sündmus ei võiks olla mitte üsna tähtsuseta ja tohiks loota, et olukord, mis näitlejaid sunnib nii suurel arvul korraga lahkuma, mõndagi huvitab.

Viimase kahe aasta töö peale tagasi vaadates on meil näitlejail tunne, et iga edenemise võimalus on kadunud ja et teater nüühist näitemängude valikus kui ka nende ettevalmistamises läheb allapoole. Et see kurvastav nähe ühtki näitlejat, kellele ta töö ja edenemine on tõsiseks küsimuseks, külmaks jätta ei või, püüdsime praeguse näitejuhiga omavaheliste läbirääkimiste abil asja parandamist kätte saada. Kahjuks jäid need katsed täiesti tagajärjetuiks ja seepärast olime sunnitud eestseisuse poole pöörama. Lühikeses kirjas teatasime eestseisusele, et meie praeguse näitejuhi töötamise viisiga rahul olla ei saa, põhjendades, et näitejuht oma töös mitte küllalt korralik ja õiglane ei ole. Ühtlasi avaldasime soovi oma rahulolematust süsõnal eestseisuse ees oma asemikude kaudu pikemalt põhjendada. „Vanemuise“ eestseisus ja teatrikomisjon ei arvanud aga sugugi tarviliseks meie teadaandmist ja soovi tähele panna, vaid tunnistas asja lihtsalt omavahel lõpetatuks.

Niisuguse hoolimatuse tõttu näitlejate kui ka teatri enese vastu, otsustasime ühiselt lahkuda ja andsime oma ühesütlemiss kirja 26. aprillil s. a. seltsi eestseisusele ära. Võimata on ju säärestel tingimustel töötada, kui isegi seltsi juhatust teatri küsimus nii vähe huvitab.“

Säärane kiri saadeti neljale Eestis ilmuvale päevalehele avaldamiseks ja kirjale kirjutasiid alla „Vanemuise“ näitlejad: M. Türk, H. Vaks, O. Teetsov, T. Mutsu, E. Türk, Aug. Reimann, A. Teetsov, A. Markus, E. Uehendrik, A. Sunne ja M. Ohaka.

Kui kõik püüded „Vanemuise“ lavalist tegevust ümber korraldada ja tõusuteed suunata luhtusid, tuli lahkunud näitetrupp Tartust Tallinna kindla kavatsusega asutada siin sõnalavas-

tuste teater, mida kannaks ettekannete põhjalik ettevalmistus ja tugevalt rõhutatud ansambli mäng Menningilt päritud õilsate traditsioonide kohaselt, Protesti tõstnud näitlejaist jäi Aug. Reimann „Vanemuisesse“ edasi, kuna E. Uehendrik ja M. Ohaka asusid mujale.

„Estonia“ teatris ei harrastatud tol ajal ansambli mängu, kuna siin üksikute suureandeliste näitlejate kõrval töötas hulk keskpäraseid lavajoude ja puudus ka kindel kool ning mängusüsteem üksteisest üle mängimise ohjeldamiseks. Menningi-aegsed „Vanemuise“ külaskäigu- etendused, olgugi tallinlasile algul pisut koolimaigulised ja võõrastavad, suutsid peagi Tallinna arusaavale publikule selgitada ansambli mängu tähtsust ja nauditavust.

Tundus, et Tallinnas peaks leiduma eeldusi „Vanemuisest“ lahkunud trupi tegevuseks sõnalavastuste teatrina, kammer- või intiimteatri põhimõtteil. Peamurdmist tekitas vaid ruumide küsimus. Vana „Estonia“ teatri hoone oli nüüd Laulu- ja Mänguseltsi „Pandoriini“ käes, kus „mutimehed“ olid leidnud sooja kodu ning kus korraldati vaid tantsupidusid. Kuna mujalt ruume leida polnud, siis vaevarikaste ja kauakestunud läbirääkimiste tulemusena saavutati kokkulepe „Pandoriiniga“ uue kutselise teatri loomise asjus. See võimaldus vaid sel teel, et mitme kärarikka koosoleku järele pääsivad võidule tõsisemate vaadete mehed, eesotsas esimees Robert Berendseniga.

Nii avatigi siis 13/26. aug. 1916. a. „Pandoriini“ ruumes uus kutseline teater Chr. Rutoffi näidendiga „Vastu vett“ Eduard Türgi juhatusel. Avaetenduse kohta kirjutab „Päevaleht“ (№ 178 — 28. aug. 1916): „Nüüd on siis Tallinnas kaks teatrit. Samades ruumes, kus „Estonia“ kümne aasta eest pani aluse alalisele eesti näitelavale, avas ka „Pandoriin“ laupäeva õhtul oma esimese teatrihooja, „Pandoriini“ töö oli kergem kui „Estonia“: tal ei tarvitsenud vaeva näha jõudude koondamisega ega murda pead andeliste inimeste otsimisel ning kulutada aega asjaarmastajate väljakoolitamisega; tugev elukutseline näitetrupp — aastate jooksul teatritules kõvenenud — langes talle ootamatult sülle.

Need on järsud sammud, mis „Pandoriin“ astub. Minevikule kõigi ta tantsupidudega kärsitult selga pöördes, asub ta ulesihitava töö kallale. Nii tollal „Päevalehe“ hinnang uue teatri asutamise kohta. Edasi leiab „Päevaleht“ samas kirjutuses, et avatükk oli leitud õnnelikult — „lapike maaelu, rida külameeste tüüpe“. Leht ütleb, et näitlejad näidanud, et nende tugev külg on igapäevase koduse külaelu kujutamises. Sellele järgneb kiitev otsus üksikute tegelaste kohta. Lõppeks tähendab leht: „Mängutempos tundub üldiselt tartlasile omast, meile veidi võõrast ruttamist. Rahvast oli esimese õhtu kohta vähe, puutusid silma ka mõned meie haritlased. Kui uus teater jääb selles sihis valitud tükkide juure, nagu „Vastu vett“ seda on, siis asub ta jõukohase ja osalt

ka tänuväärse töö juure, siin oli koht Tallinnas siimaani peaaegu tühi. Igatahes peab seda lugema edusammuks kultuuri alal, kui meie vähemad seltsid jõuavad üles pidada näitetruppe, kes mitte üksnes mängida ei taha, vaid ka mängida võivad.“

Avatükis esinesid osalistena A. Markus, A. Teetsov, O. Teetsov, K. Triipus, A. Sunne, E. Türk, M. Türk, H. Vaks j. t., kuna järgmises lavastuses — G. Moseri naljamängus „Aastapidu“ — esines ka juba M. Möller, kes vahepeal oli samuti Tallinna asunud ja trupi liikmeks astunud. Ka esines pikemate või lühemate vaheaegade järele laval T. Mutsu, kes küll oli siirdunud ärialale, keda aga „veri“ ikka jälle uuesti lavale tõi.

Lavastamisele tulevad vaheldumisi draamad ja lustmängud — Heijermansi „Hingedepäev“, Philippi „Kibuvitsatee“ ja rahvatükk „Eestkostja“. Arvustajad annavad repertuaari kui ka näitlejate mängu kohta kiitvaid otsuseid, märkides ühtlasi, et teatriskäijate arv üha kasvab.

„Eestkostja“ lavastamise puhul kirjutab „Tallinna Teatajas“ (№ 226 — 4. X 1916) teatriarvustaja Ed. H. (Ed. Hubel): „Juba „Hingedepäeva“ vaatamisel sain „Pandoriini“ näiteseltskonnast üldiselt hea mulje. Ei olnud küll ühtki kaugelt üle teiste väljapaistvat jõudu, aga puudusid ka nõrgad jõud. Juhatus tundus olevat kindlais kätes ja õigel teel. „Estonia“ mänguga võrreldes on märgata lahkumisevaid jooni, aga nende nimetamise lükkame edaspidiseks.

„Eestkostjat“ vaadates sain „Pandoriini“ näitlejaid näha ka naljamängus ja üldine mulje oli jällegi rahuldav...“

„„Pandoriini“ näiteseltskonda tuleb võtta tõsiselt. Seal on tegemist tõsiste kunstiliste püüetega, — lõpetab arvustaja oma kirjutuse.

Lühidalt, uus elukutseline teater on saanud sündmuseks Tallinna teatrielus, ta leiab tunnustust nii ajakirjanduselt kui ka järjest elavamalt etendustel käivalt publikult.

Ka lastenäidendite lavastamisele, millele hilisemal aastal pandi erilisel rõhku, asuti juba esimesel hooajal. Samuti anti esimesel hooajal rida suurlavastusi, nagu E. Rosenovi „Kust varjud ei kao“, Skovronneki „Metsamajas“, O. Lutsu ühejargulised, Engeli „Vete kohal“, siis „Bartel Turaser“, Gorki „Põhjas“ jne. Näiteseltskonda värvati juure noori lavajoude, nagu Vasko, R. Baumann, Thierveldt; hiljem asub teatri juure ka Liina Reiman.

Esimene hooaeg lõpeb heade saavutustega nii ainelisel kui ka kunstilisel alal ja see annab näiteseltskonnale uut julgust ja tööroomu. Järgnevale hooajale tahetakse vastu minna põhjalike ettevalmistustega. Teatrikomisjon kutsub näitejuhtideks A. Teetsovi, Ed. Türk'i ja A. Sunne. Teatri juure on juba esimesel hooajal asutatud noortest inimestest üsna arurikas laulukoor E. Buschi juhatusel. Koor esineb ka etendustel massistseenides, kus seda tarvis tu-

leb. Tehakse hoolsasti harjutusi hooaja vää-
riliseks avamiseks. Aga see hooaeg jääbki
„Pandoriinis“ avamata. Nagu väik selgest tae-
vast tuleb enamlike võimude korraldus: „Pan-
doriini“ ruumid üle võtta! See oli valusaks
löögiks noorele innu ja hea eduga tööle haka-
nud teatrile. Vajas küll suurt meelekindlust
ja armastust asja vastu, et säärastes oludes
mitte pooleli jätta alatud tööd ja kõige kohta
mitte käega lüüa.

Sii peale algab „Draamateatril“ raskeimaid
ajajärke ta lühikeses, kuid sündmusterikkas
elus, mida iseloomustab alaline ulualuse otsi-
mine, ilma et kuskil leitaks pikemat peatust.
Näiteseltskond hoitakse koos „Eesti Drama-
teatri“ nime all ja omal riisikol. Ruumid lei-
takse Vene seltsimajas Gogoli, praegu Estonia
puiesteel Tallinnas. Üldjuhiks valitakse A.
Sunne ja näitejuhtideks A. Teetsov ja A. Sun-
ne. Eduard Türk ühes abikaasaga lahkub trup-
pist ja mõlemad astuvad „Estonia“ teatri tee-
nistusse.

Vene seltsimajas avatakse hooaeg 15/28.
septembril 1917. a. Heino Anto 3-vaat. draa-
maga „Kui torm vaikib“ A. Sunne lavastusel.
Avaetenduse eel deklareerib teatrijuhatas

(„Tallinna Teataja“ nr. 206 — 13/26. sept.
1917. a.): „Uut teatri hooaega avades teatab
„Draamateatri“ juhatus siinkohal avalikult, et
ta ühegi teise Tallinna näitelavaga võistelda ei
taha ega mõtlegi. Ta tahab ainult tööd teha
Eesti näitekunsti edendamiseks, tahab oma põ-
himõtetega kooskõlas selle osa Tallinna teatri-
publiku teenistuses seista, kes teatrilt nõuab
tõsist kunstiküpset repertuaari.

„Draamateatri“ juhatus ei karda ütelda, et ta
massi maitsega arvestama ei hakka ja tahab
omas töös ning töövalikus ainult seda esitada,
mida temalt nõuab tõsise näitekunsti mõiste.“

Ajad olid muutunud väga rahutuks, poliiti-
lised kired löid lausa lõkkele, korralikust teat-
ritööst selle harilikus mõttes ei saanud olla jut-
tugi. Vene setsimajas tulid kordamisele eel-
mise aasta repertuaarist „Hingedepäev“ ja Chr.
Rutoffi „Vastu vett“ ning A. Teetsovilt uue
lavastusena H. Ibseni „Tondid“ 28. sept./12.
okt. 1917. a. Viimast ei saadudki enam korra-
ta, kuna etenduse päeval Vene seltsimaja ruu-
mid rekvireeriti linna toitlusametile. Neis
ruumes sai „Draamateater“ tegutseda vaid pool-
teist kuud.

(Järgneb.)

L. Zilahy komöödia „PÄIKE PAISTAB“ Estonias
Näitejuht — P. Põldroos, lavapilt — V. Peil. Pildil stseen I vaatusest

Tallinna tantsustuudioid

I. E. Litvinovi balletistuudiost

Eugenie Litvinov

Aasta 1936 märgib teatud hari-punkti eesti balleti teel — „Pähklipureja“ üle ootuste menukat lavaletoomist Estonias. Aga juba enam kui 10 aastat enne seda eesti ballett pühtises võite — oma esimeisi — mitte ainult kodus, vaid ka välismaal. Tookord, 1925. a., oli see pr. E. Litvinovi balletistuudio, mis esines Stokholmis ja Riias sellase menuga, et rootsi lehed kõnelesid „eesti balleti triumfist“ ja Riia läti ning vene lehed kirjutasid otse hümne eesti tantsijaile ja nende õpetajale. Ent pr. Litvinovil on kaudselt osa ka eesti balleti vastses väärtsaavutuses: on ju Estonia ballettmeister, „Pähklipureja“ lavastaja ja koreograaf pr. R. Olbrei, oma balletilise põhihariduse saanud E. Litvinovilt.

E. Litvinov, kelle mõju meie balletiharastusis on olnud kestvaim ja mõõduandvaim, on ise õppinud Peterburis Vene Keiserlikus Tantsukoolis Maria teatri juures. Meil suhtutakse vahest ironiliselt sellaseile „kõrgeile“ nimedele, aga käesoleval juhtumil see pole kuidagi õigustatud, sest on teada, et siin polnud mitte ainult hiilgav nimi, vaid ka sisu, mis tõesti vastas sellele nimele: oli ju Vene Keiserlik Tantsukool nii oma organisatsioonilt kui ka õpetajate kaadri koosseisult ja saavutuste kõrgelt tasemeltki ainulaadne, võiks ütelda, kogu maailmas. Siin kuulusid pr. Litvinovi (sünd. Mahhotin) õpetajate hulka Johanson, Petipa, Legat, Gerdt, Cecchetti. Need üle-euroopalise kuulsusega nimed kõnelevad

ise endi eest. Elavaim on mälestus just viimasesest neist suurtest tantsuõpetajaist, maestro Cecchetti'st, nagu teda üldiselt hüüti, kes suri alles 1928. a. Terve rida kuulsaimaid vene tantsijaid on olnud tema õpilasiks, nii: Pavlova, Preobraženskaja, Kšessinskaja, Nižinski j. t., ja kui ta oma elu hilisemal aastail töötas Milaanos, siis muutus see koht nagu mingiks Mekkaks, kuhu ikka jälle igast ilmakaarest sõitis kokku tantsukuulsusi kontrollima oma võimeid, värskendama oma teadmisi.

Keiserlikku tantsukooli, kuhu, valju valiku järele, võeti õpilasi 8—11 a. vanuses, astus pr. Litvinov 8-aastasena ja õppis seal 8 aastat. Kooli lõpetamise järele siirdus ta Maria teatri lavale, kus ta töötas 15 aastat, esinedes esiteks tantsulistes (ballettides „Camargo“, „Uinuv kaunitar“, „Fee“ j. t.), hiljem miimilistes osades (neist tähtsaimad olid ballettides „Kleo-patra“, „Oja“) ja teinides välja I järgu tantsija astmeni. Siinjuures võiks tähendada, et tol ajal iga tantsija, astudes pärast kooli lõpetamist Maria teatri balletti, sai esialgu vaid corps de ballet' liikmeks, siis korifeeks, seejärel II järgu tantsijaks, siis I järgu tantsijaks, naistantsija võis seejärel saada baleriiniks, mis oli kõrgeim aste.

Nii oli E. Litvinovil seljataga parim võimalik kool ja pikk rida kogemusaastaid Maria teatri laval, kui ta 1918. a. avas Tallinnas balletistuudio.

Võib mõista, et ta, kõigist moodsaist vooludest puutumatu, on jäänud vankumatult truuks klassikalise tantsu traditsioonidele, mida ta omandas nii autoriteetseist allikaist ja nägi esitatavat nii hiilgavalt eeskujudelt. Ja aeg on annud talle paljuski õiguse: klassikaline ballett on jälle ausse tõstetud, innukaimadki plastilise tantsu pooldajad on asunud harrastama balletti, teatritantsijale aga, õigupoolest üldse kutselisele tantsijale, on ta alati olnud ja jäänud vältimatuks.

Kogu aja kestes, mis pr. Litvinov meil balletipedagoogina on töötanud — tuleval aastal saab sellest täis 20 aastat! — on ta annud oma stuudioga arvukaid tantsuõhtuid, millede kavas on olnud pikemaid balletikompositsioone („Võlutud mets“, „Bakandid“, „Zefiir ja Roos“, „Pahhiita“ (3. akt) j. p. t.) ja mitmekesiseid diversissements; selle aja kestes on tema stuudiost väljunud mitmeid ja mitmeid tantsutare, meie parimaid baleriine, kelledest pal-

jud on leidnud tunnustust mitte ainult kodus, vaid ka välismaal; mõned ta õpilasist on ise asunud pedagoogilisele tegevusele. Mainime siin vaid tuttavamaid E. Litvinovi õpilasist (peale ülalnimetatud pr. R. Olbrei): L. Looring, kes teatavasti nüüd tantsimise kõrval tegeleb ka balletiõpetajana, E. Holts, meie menukaim ja võluvaim, vara-hukkunud baleriin, A. Ekstone, kes oli Antverpeni Kuningliku Flaami Ooperi priimabaleriini, S. Pumpjanskaja, sealsamas Prantsuse Ooperis, Voinova, Friš-Svežinskaja, Sadde — kõik välismaal menukalt esinenud; eraldi tahaksin mainida Doris Bekmani, kelle traagiline surm on nii vapustavas vastolus ta elutee nii õnneliku algusega. Juba 4-aastasena Doris astus Litvinovi balletistuudiosse ja peagi võis ta edukalt esineda, saades kõikjal ülistavate hinnangute osaliseks. Pärast 6-aastast õpingut Litvinovi juures ta rändas Argentiinasse, Buenos-Aires'esse, ja juba aasta pärast ta tunnistati sealse konservatooriumi ning Romanovi ja Fokini balletistuudio andekaimaks õpilaseks. Talle määrati Anna Pavlova nimeline stipendium. 1934. a. augustis tuli ta balletivõistlusel 85 võistleja hulgas esimeseks. Ent siis, sama aasta jõuluõhtul, kui ta teatris, kus töötas tant-sutarina, süütas jõulupuud oma sõbrataridele, süttis põlema ta kleit ja Doris sai nii raskeid tulehaavu, et kolmepäevase vaevlemise järele hinge heitis. — Veel traagilisem ja liigutavam saatus kui Emmy Holtsi õnnetu huk!

Need on Litvinovi endisi õpilasi. Hilisemaist võiks mainida Gelja Iserovitšit, kes suurepäraselt valitseb klassikalise tehnikat ja praegugi pr. Litvinovi juures edasi töötab, abistades teda ühtlasi õppetöös, temperamentset Daga Švabet, noortest aga väärib erilist tähelepanu õhuline ja kerge Lia Vink, kes juba mitu aastat on olnud publiku lemmikuks stuudio esinemistel ja kelle arenev anne lubab loota talt tulevikus kauneid saavutusi. On veel teisiigi noori, kelledest loodame vääriolist „järelkasvu“ endisile baleriinidele, sest töö jat-kub vahetpidamata.

Kui pr. Litvinovi tegevus siiski pole hiljem enam annud ta stuudio esimese tõusu-aja saavutustega võrreldavaid hilgetulemusi, siis on selleks mitmesuguseid põhjusi.

Kõigepealt peame meeles pidama, et erastuudios ei saa üldse olla püsivat kõrgetasemelist tantsijate kaadrit, vaid seal on tegemist n.-ü. läbikäiva materjaliga, alati-selt vahelduva õpilaste koosseisuga: need, kel õppeaeg seljataga, püüavad loomulikult võimalikult ruttu lahkuda stuudiost. Ja üldse kipub see õppeaeg muutuma üha lühemaks. Kes võiks meie juures nüüdsel

ajal pühendada nii palju aega balletiõpin-guile kui seda see kunst õigupoolest va-jaks? Ja kas tasuks see end üldse? Mil-lised väljavaated on meie tantsijail? Suu-rim, mis meil üldse saavutada võib, on tantsija koht Estonia tantsurühmas, ja siin on ju väga piiratud võimalused. Ja tasu? Priimabaleriini palk on pärast 10-aastast teenistust vist jõudnud „aukartistatava“ summani: 100 krooni kuus! „Väiksemail vendadel“ ei ulatu see üle 3—80 krooni. Ja miks ka mitte, kui tantsijate pakkumine on nii suur, et ollakse nõus töötama pal-gatagi!

On ju veel võimalus — kabaree! See, kes sinna tantsima läheb, peab muidugi loo-buma oma kunstilise arengu mõttest, aga isegi elatusvõimalusena see ala on meil kitsas ja kehv. Paremate võimetega pää-seb ka välismaale, aga sealgi ju kitsenevad üha enam töövõimalused võõramaa-lasile.

Aga, lõppeks, kas ei või tantsija asuda ise õpetama, avada oma stuudio? See on ka raske küsimus. Meil ju küll harrasta-takse tantsu ja igasugust kehaliikumist, aga ometi ei suudetaks piiramatul arvul stuudioid ülal pidada. Rääkimata sellest, et igauks ei sobi pedagoogiks või jälle ei evi kõike vajalist eelharidust ja kogemusi selleks.

Need oleksid mõned praktilised põhjused, miks meil balletiõpingud ei arene vajalise hoogsuse ja püsivusega.

Ent võib mainida ka põhimõttelist, idee-list laadi põhjusi.

Meie balletiharrastusile ei jäänud kaht-lemata pidurdava mõjuta plastilise tantsu ajutine ülevõim, mis Saksast ulatus ka meile: ballett hüljati, mõisteti hukka, tun-nistati surnuks; eitati klassikalist tehni-ka, valje vorminõudeid, anduti õhinaga vaba tantsu harrastusele, mis võimaldas palju kiiremini ja hoopis kergema vaevaga saada „tantsijaks“ kui „iganenud“ ballett.

See moevool kadus peagi, õigemini, ta vabanes liialdusist. Hakati jälle mõistma klassikalise tehnika vajalisust, hakati nõud-ma ja viljelema seda kõikjal.

Ent nii ekslikud kui sellased äärmusli-kud moevoolud ongi oma teostamiselt, nii vähe kui neist jääbki positiivselt väärtus-likku, nad näitavad ometi üht, nimelt, et on olemas vajadus uuenduste järgi, et vana kunstivorm ei rahulda enam. Ja ongi mõistetav, et koos üha muutuva ajaga muutuvad nõudmised ka kunstialadel, praegusel juhtumil balleti alal. Ei ole huvitu-seta märkida vene balleti kuulsaima refor-maatori M. Fokini arvamist selle kohta. Nimelt talle kord Pariisis asetatud küsimu-sele: „Kas võib tehnikat, nii nagu teda klassikalistes koolides õpetatakse, edasi

arendada, või on ta, vastupidi, puutuma-tu?" vastab ta: „Oma tegevuse algul ma muutsin tehnilisi traditsioone otsustavalt, ja olen seda viimase 20 aasta jooksul ikka jälle teinud... Olen Pariisis näinud palju häid koole. Ent nad kasutavad vanane-nud süsteemi. Siin õpetatakse täna-päeval nii nagu 20 aasta eest. Ballett ei ole igaveseks ajaks täiuslik. Ja nii-kaua kui ma elan, ma kindlasti ei lakka tegemast uusi leiutusi.“ („Der Tanz“ 1934. a. nr. 6 „Küsimus ja vastus“.)

Põhjuseks aga, miks Fokinil reformid õn- nestusid ja õnnestuvad, sellal kui nii pal- judel teistel nad jäävad vaid äpardunud katseiks, on asjaolu, et Fokin tõelise kunstnikuna algusest peale mõistis, et nagu igas kunstis, nii ka tantsus areng ei seisa mitte endiste saavutuste hülgamises, hävitamises, vaid, vastupidi, nende kasuta- mises uuemais vormides, edaspidises aren- gus.

Kuid nagu „Fokini ilmumise tegi võima- likuks alles Marius Petipa, kes viis vene balleti sellasele kõrgusele“ (Anna Pavlova sõnad, tsiteeritud V. Dandr  raamatust

„Anna Pavlova“), nii peab alati uuendus- tele eelnema vana põhjalik tundmine, kuns- tivormi ajakohastamisele, ümberkujunda- misele peab eelnema selle vormi valitse- mine võimalikult täiuslikult.

Kui tahame kindlustada oma balletile edasiviiva arengu tõelise kunsti suunas, siis peavad selle arengu aluseks olema se- nisaavutatud väärtused. Teame, et balleti alal suurimad väärtused on loodud vene kunstnike poolt. E. Litvinov on meil säilita- nud vene balleti lugupidamisväärseid tradit- sioonid. Nentisime, et need traditsioonid on, pr. Olbrei vahendusel, saanud teatud mää- ral ka meie eesti balleti aluseks Estonias, ja oleme näinud, millise menuga. Peak- sime aga senisest palju enam veel, peaksi- me põhjalikult ära kasutama meile antud võimaluse väärtusliku balletikooli omanda- miseks, peaksime püüdma teha seda oma- seks kõigile meie balletiharrastajaile, ja võimalikult puhtal kujul, võimalikult otse- sest allikast. Sellest võiks olla ainult kasu meile, meie balleti, kogu meie tantsukunsti arengule.

E. Litvinovi balletistudio: kompositsioon eesti aineil

E. Litvinovi balletistudio: vasakult - 1) L. Vink; 2) L. Vink, N. Kuusik, H. Bach; 3) G. Iserovitš

Talendi-probleemist

Albert Uksip

Talendiks ehk andeks nimetatakse seda nähtust, kui teatud vaimsed võimed inimeses on olemas määral, mis ületab mingi ettekujutuses oleva „võimete keskmise“, millega neid mõõdetakse, ning mis on võetud ajalisel ja ruumiliselt enam-vähem lähemast ümbrusest. Talendi mõiste on relatiivne. Teatud omadused ja võimed ei puudu inimeses absoluutses mõttes peaaegu kunagi, või igatahes niisugune täieline puudumine kuulub haruldaste nähtuste hulka, samuti nagu talendi ülisuurus. Tavaliselt kõneldakse küll vahest „talendi puudumisest“, kuid õigemini peaks rääkima talendi vähesusest. Igal juhul on aga talendi suuruse fikseerimine suhteline ja täiesti subjektiivne.

*

Talendi määramisel kasutame võrdlust. Teaduses tehakse seda teadlikult, igapäevases läbikäimises — alateadlikult, taibuga. Võrdluse mõõdupuuks kasutame peale ülalmainitud „keskmise“ ka veel iseennast, ning teise talendi suurus paistab meile seda imeteldavam, mida enam ta ületab meis endis olemas olevaid võimeid samal alal. Mis ületab, see üllatab! Mainitud asjaolul põhjeneb peamiselt ka nauding, mida saab kunstiavaldusist: kui ei suudeta ise teha nii, nagu teeb too „talent“, siis vähimasti arusaamine temast, temale lähenemine, kaasaelamine temale on juba ka midagi. Kui ei jõuta ise luua nimetamisväärselt, siis mõistes kunstniku loomingu tõustakse ise kõrgemale, elatakse kaasa võimete demonstratsioonile, võe-

takse osa loomisprotsessist, kuigi passiivselt. Selles on mingi rahuldus.

*

Talendi määratlemisel peame edasi silmas pidama, et see mõiste tähendab õigupoolest võimete kompleksi, kusjuures ühed võimed on valitsevad, teised aga alluvad, kuigi nad tõenäoliselt oma mõju avaldamata ei jäta. Teatrikunst on, nagu teada, segu miimikast-žestist ja kõnest, ja me võime peaaegu iga näitleja liigitada kas miimika- või kõnemeistriks, selle järgi, missugused võimed tas domineerivad. Nii on ka maalikunstis üks suur joonistuses, teine koloriidis; üks helikunstnik on suur melodias, kuna teise „kõva külge“ on harmoonias. Aga läheme veel kaugemale. Ütleme, näiteks, et ühe maalikunstniku juures on märgata musikaalseid võimeid; teatud õigusega võime sel puhul väita, et need võimed kuidagi (kaudselt) mõjutavad ka ta maalikunsti, olgu et iseenesest ta kunst (maalikunst) muusikavõimeid otseselt ei vaja.

*

On olemas vanasõna: talent on nagu naaskel kotis, teda ei varja. Lause on kahtlemata õige ainult sel puhul, kui talent hakkab endast elumärke andma, hakkab tegutsema ja vilja kandma. Seni, kuni ta viibib latentse olekus, kuni ta ei ole muutunud aktiivseks, — võiakse teda ka mitte tähele panna; ta ei pääse mõjule, ei võigi pääseda. Ta väärtus (ütleksime: turuväärtus) on sel puhul võrdne nullile. Sest mis kasu on, näiteks, heast muu-

sikaandest, kui sellega varustatud inimene muusikaga ei tegele, ei arenda oma võimeid sel alal? Sellase ande olemasolu võivad ainult aimata väga lähedal seisjad. Tõsi, talendiga on enamasti liidetud tung enast avaldada; kuid teiselt poolt on teada küllalt nähtusi, kus ilmne talent ei pääse maksvusele seesmiste takistavate mõjude survele. Alles siis, kui talent on hakanud end liigutama, alles siis pääseb ta mõjule. Aktiivsus, tegutsemine, töö omavad tähtsuse, mitte paljas passiivne olemasolu, mis on surnud kapital. Alles rakendunud mingi kunstidistsipliini teenistusse, mõjutatud väliseist ja seesmisist tegureist, reageerides nendele ning vastavalt paindues, — valdab talent inimeste meeli ja vaimu. Alles siis ta kasvab suureks, mitmekesiseks ja areneb täiuslikkuse suunas. Aktiivsus, liikumine, töö on juba selle pooltest tähtis igale „talendile“, et mitte jääda alla kunstinautijate tasemest, kunstnik peab igal juhtumil ületama oma „tarvitajaskonna“ taset; ta peab ühtelugu arenema, kuna ju ka tarvita-jaskond üha areneb. See peaks olema aktsioomiks!

*

Kuid niikaua kui talendi toodetav avaldus (kunstiteos) mõjub ainult meelele, ei ole ta kasvatuslik, kultuuri arendav potents kuigi suur. Alles asudes ideede levitamisele omandab ta suure kasvatusliku, vaimu arendava tähenduse. Mõjuda ajudele, sundida mõtlema, seisukohta võtma, — see on iga talendi olemasolu õigustus, see on iga kunsti tipp — inimliku kultuuri arengu seisukohast. (Niisuguses suunas areneb praegu teadlikult kunsti juhtimine Nõukogude Venes.)

Jälgides talendi n.-ü. bioloogilist arenemist, peatudes tema üksikute etappide juures võime tähele panna järgmist (näited on vastavalt meie ajakirja iseloomule võetud teatrikunstist): kõige primitiivsemal kujul talent püüab end ilmutada jäljendamises („transformaatorid“, nagu lähemas minevikus kuulsaimad Fregoli ja Francardi), saavutades oma ülesseatud (kitsastes) piirides meelikõitvaid tulemusi. Need on virtuosid, kellele tehniline suursaavutus on ühtlasi nende kunsti tipp. Järgmine etapp oleks enam-vähem vaba improvisatsioon (Commedia dell'arte tüüpi, nagu seda kohtame peaaegu kõikide rahvaste folklooris), kus märkame juba satiiri elemente — inimlike nõrkuste ja vigade naeruvääristamist ja piitsutamist. Veel kõrgemal oleks näitekunst tänapäeva nõuete mõttes, mida võiks iseloomustada kui „hoolikalt ettevalmistatud improvisatsiooni“ ja mis ei apeleeri enam ainult meelele, vaid ka — ja peamiselt — vaimule.

*

Rahvas armastab talenti, kuid austab „talente“ — talendikehastajaid inimesi (kuidas ta muidu saakski praktiliselt avaldada oma lugupidamist abstraktsele mõistele?!). Ta ühendab

ALJA KULJUS,

Kuressaare teatri tantsujuht, märgib 6. veebruaril s. a. oma tegevuse 10. aastapäeva

talendi ja selle kandja. Sellasest käitumisest tekib aga kummaline lugu: talendikehastajad hakkavad kärvesti end pidama n.-ü. talendisünnitajaks ja lähevad upsakaks. Aga üsna asjata! Sest teeneks võib lugeda kõige enam tööd enda kallal, oma talendi teadlikku arendamist, mitte aga talendi olemasolekut, mis ei ole ju sõltuv inimesest endast.

Tänapäeva bioloogiline teadus oma n.-n. kromosoomideõpetuses on kindlaks teinud, et kõik elavate olendite omadused — nii füüsilised kui ka vaimsed — on, sõltumata inimese tahtest, loomulikult olemas elavates rakukestes (ja nimelt nendes osades, mida teadus nimetab kromosoomideks). Pärvuse teel antakse need omadused edasi kindlasti määrateldaval teel, kromosoomide kombinatsioonide kujul, millised kombinatsioonid moodustavad elavas organismis jälgitavaid füüsiliste ja vaimsete omaduste komplekse.

On laialt valitsemas arvamine, nagu oleks paljas talendi olemasolu kõik, mis asendaks kogu töö ja vaeva. Ülaltoodu selgitab loodetavasti küllalt venvalt, et niisugune arvamine on väär. Talendiga on sama lugu mis ideedega. Kuna paljaste ideedega, ilma nende praktilise teostamiseta töö kaudu, olek-

sime praegu koopaelanike arenemisjärgus, nii ka palja talendiga ei oleks mingeid kunstisavutusi, millele inimkonnal maksaks uhke olla. Kultuuriliseks arenemiseks on tööd vaja vähimalt samal määral kui ideid ja talenti. Ütleb ju Edison: geenius on 98% tööd ja kõigest 2% inspiratsioonil! Suur töö on aga ühtlasi suur enesesalgamine; ta nõuab kõva enesedistsipliini ja valju eneskriitikat...

*

Upsakad „talendid jumala armust“ ei armasta kriitikat, ei eneskriitikat ega teiste oma, sest kriitika puudumisel tunduvad nad enestele suuremaina kui nad tõepoolest on. Ei või ju arvustada talenti kui loodusefenomeeni; arvustada võib vaid tööd. Kuna aga tööd mitte teha on mugavam, siis ongi käepärast teooria talendist kui kõikvõimsast ja kõike lahendavast tegurist, mis vabastab kõigest ebamugavast ja raskest — tööst ja vastutusest. Selle juures niisugune „talent“ kipub vägisi muutuma „geeniuseks“, eriti kergesti väikerahvaste juures, nagu seda tabavalt tähendas teravapilguline Juhhan Luiga.*) „Väike rahvas — väikesed vaskad.“**)

On huvitav, et n.-n. „talendid“ ja autokraatne režiim — mõlemad ei salli arvustust! Kriitika on neile ebamugav, sest ta ei pea

*) J. Luiga — „Päevamured“, I ja II.

***) H. Raudsepp — „Siinai tähistel“.

miksiki irreaalset allumist mingile raskesti defineeritavale „ülimale vaimule“, mille „jumalikud õigused“ on vägagi kaheldavad ja arvustatavad. Säärased „talendid“ tahavad olla nagu Caesaris naine — keda ei tohi kahtlustada...

*

Lõpetades oma mõttemõlgutusi talendi-probleemist ei saa puudutamata jätta veel üht omapärast nähtust. Rahvas tahab näha talendi kehastajas ka kaunist hinge. Selles on peidus alateadlik harmoonia nõue, nagu, näiteks, õilsa hinge ja ilusa välimuse vahel. Kuid niisama kui õilis hing on sageli väga näotus kestas, niisama sageli on n.-n. „talent“ kehastatud näruuses, hoolimatus ja piiratud inimeses!

*

Loodusteaduslikust seisukohast on talent sündinud loomupärane tegur, mida ei saa olematuks teha, kui ta on olemas, ega luua kunstlikult, kui teda ei ole (s. o. kui teda on olemas vähesel määral). Hästi on määratelnud talendi sõltumatuse inimese tahtest rahvaste keelegeenius, nimetades talenti andeks (Begabung, dar). Kõik need sõnad on ühest juurest (andma, annetama). On isegi mingi sümbolne tähendus selles „andmises“: see, mis täiesti ärateenimata on saadud looduseannina, kohustab seda hoidma kui pühadust ja niisama omakasupüüdmatuult edasi andma teistele...

E. d'Albert'i muusikadraama „MADALIK“ Estonias

Näitejuht - H. Kompus, lavapilt - V. Haas, muusikajuht - R. Kull, kostüümid - K. Siim-Juse. Pildil stseen III vaatusest

„MADALIK“

OSKAR LUTS

oma uues kodus
töölaual taga

Rasmus Kangro-Pool

Oskar Lutsule 50. sünnipäevaks

Armas Oskar! Sa said hiljuti 50-aastaseks ja kuulud nüüd nende hulka, keda noorpõlv nimetab vanameesteks. Hea oli, et ükski juubelikõneleja Sulle ei loonud matusemeeleolu, nagu meie juubeleil vahest on juhtunud, kuna püütakse olla ülitõsised ja noorust ning vanadust otsustada eluaastate järele, mitte hinge järele, mis mõne kuluhalli raugagi hoiab nooremana kui on nii mõnigi raugastunud noorur.

Ma ei saanud osa võtta Su pidustustest Tartus. Seepärast luba, et tervitan Sind siin.

Lugesin Su mälestuste sarjast, kuidas Su peale mõjus Su „Pauvere“ auhindamine Eesti Kirjanduse Seltsi poolt (1912). Sa ei olnud eesti vaimuelu jaoks tol korral mitte midagi rohkem kui Palamuse kandist võrsunud kohmetu talupoiss, kes linnas oli kooliharidust saanud ja proviisori ametist leivateenistuseunistusi unistas, kes kirjandust oli lugenud ja ka ise enda rõõmuks kirjanduslikke katsetusi teinud. Sa teadsid, et igapäev võib õppides saada tubliks rohusegajaks, aga Sa ei julenud uskuda, et Sinust peale selle ka hea kirjanik võib saada. Nüisugused on sageli heade annetega inimesed: nad kohkuvad, kui leiavad ootamatu tunnustuse, ja nad ei hakka ka hiljem laialainelisteks posöörideks, sest tõeliste annetega inimene ei armasta eduks võltsvahendeid, vaid asub oma äratundmisi ja teovõimeid süvendama, et vaid oma vaimse olemusega midagi olla. See tee ei ole kerge, vaim on küüinarnukide ees halvasti positsioonis, tegutsevad posöörid ja praktiline haaramine tõusevad mõjuvõimule ja aina nudiivad ja ühtlustavad vaimuelu selle järele, kuidas see on neile kasulik. Sina, Oskar, jäid oma vaimu juure. Nü ei ole sa nüüd ei tegelane, ei tegelinski, ei valitseja, ei juht, ei peadirektor, ei hindamiskomisjoni liige, ei esindushärra ordenitega, ei rikas mees otsustava pilguga — Sa oled Oskar Luts lihtsameelse õiglase loomuga, aga nii südilt iseendaks jäänult, et igasugune ülmus ammutab Sult elamusi ja mõteterikkust, rahvas loeb Sind kui lähimat omainimest ja noorpõlv põleb Su teoste järele. Oskar, kui Sa „Pauvere“ auhindamise järele oleksid uhkeldama hakanud ja ennast täis läinud, silmi keerutanud au ja uhkuse järele, nagu seda teevad poliitikud, kui neile võimusaamise järele võim pähe lööb, siis Sul ehk oleks kergem olnud Su maine elu, aga meie rahval oleks puudunud Oskar Luts, kes „Pauvere“ edust kasvas üle ja sai meie rahvalikemaks kirjanikuks. Sa ütlesid kord kuskil, et Sa kunagi ei räägi asjust, mida sa ei tea. Sa oled seda pidanud ja see teebki Sind ehtsaks, kõigile lähedaseks, kõigile koduseks. Karjääri-inimene kõneleb peamiselt kõigest sellest, mis talle ei ole

selge — teeseldud veendumuse-ilme annab ajutist tugevat väarikuspaistet, ja seda ta vajabki. Vaimuväärtused ei tungi rahva südamesse trummipõrina saatel, vaid väikseltsil imbudes. Oskar, Su valik on õigeim, et oled ikka trummidest emale hoidunud.

Koolmeistrid, rahvamehed, rüütelased ja moraali valvurid kõnelevad karme sõnu rahva kasvatamisest. Pastorid ei teegi muud kui üha päästavad inimesi. Ja kõik nad toonitavad õigluse ja õiguse õilsust. Aga kas on see kõik kokku näiteks vüese ja jõuka inimese vahekorra moraali nii selgitanud kui vaid Su väike jant „Kapsapea“, kus inimestele läbi Su vallatu ja pehme muhelemise selgub nii palju kõike seda, mis elus on hea ja halb. Kui keegi headuseks õppust võtab, siis küll vähem ülalmainitud teesklevailt maailmaparandajailt kui Sinu „Kapsapeast“, „Kirjadest Maariale“ ja sellest pehmest nukruse ja inimlikkuse romantilisest noodist, mis läbibistab Su vormilist realismi kõigis. Su „Kevadeis“ ja teistes lugudes ja mälestuskirjades ka siis, kui kõneled koolipoiste kõige ülemeelikumaist vempudest.

Oskar, kuski kunagi Sa kirjutasid, et imelikud on inimeste teed: tõused, paned rüedesse ja tahad kindla kava järele kuhugi minna, aga kui oled kohale jõudnud, leiad, et oled hoopis teisale juhtunud. Mõistan, Sa mõtlesid inimeste maisi käike sel alusel, et inimese vaim on küll valmis, aga liha on nõder ja liha läheb sageli sinna, kuhu vaim ei läheks. Tean, et Sina isegi oled nüüsi väga palju teisele teele sattunud ja sinna läinud, kuhu Sa polnud kavatsenud minna.

Ära tee sellest muret! Ma tean, Sa ei teegi sellest muret. Sest Sulle on jäänud alles Sa ise ja see südamepuhtus, mis Su tööd on kannud kõigi südamesse. Luba, ma jutustan sulle ühe loo. Üks arhitekt istus kord keset kõrtsikära ja käratses ka ise. Tema juure tuli üks palvevend, kes hingede päästmiseks kõrtsides müütas kristlikku ajakirja vabatahtliku (!) maksu eest. See palus arhitekti, et ta lahkuku patupesast ja tuleks välja oma jumala juure. Arhitekt ütles: „Minu jumal ei jää minust emale ega lase mind üksinda siia. Minu jumal on minu juures siin ja igal pool, kuhu vääratan.“

Armas Oskar, Sinu jumal on ka ikka seal olnud, kus Sina oled, kui Sa ka oled vääratanud sinna, kuhu Sa ei tahtnud minna. Sellepärast Sa polegi teinud kunagi väärteed, Sa oled alati kuulunud ja kuulnud, mis Sinu jumal Sulle on ütelnud.

Su juubeliks tahan kinnitada Sinu usku, et sa pole vanamees. Millega ma tõendan seda? Aga vaata, üsna lihtsalt — Sina oled kogu Eesti kasvava nooruse lemmik! Noorusele võib südamest kõnelda vaid noor hing. Oskar, surun Su kätt, maa surub Su kätt, tagahoovid suruvad Su kätt ja ühiklus ning armulus astuvad S i n u kaudu üks-teisele lähemale ja õpivad kasvama töö- ja õiglusearmastajaks rahvatervikuse, mille järele igatseme kui meile väga vajalise jõu järele edasielamiseks.

Ihu ikka oma sulge!

Tallinnas, 15. I 37.

S i n u R a s m u s K a n g r o - P o o l .

Heino Uuli

Näitleja Nõukogude Venes

„Teatri“ kirjasaatjalt Moskvas

E nne ärasõitu Nõukogude Venesse tegi „Teatri“ toimetus mulle ülesandeks kirjutada midagi Nõukogude Vene näitlejast. Nõustusin sellega kergemeelselt, sest nüüd alles taipan, kui raske on lühikese ajaga saada just näitlejast üldises mõttes sügavamaid, olulisemaid jne. muljeid.

Väga raske on üksikute etenduste järgi anda mingit üldist otsust, pealegi kui teatrite valitsevad mängulaadist erinevad arusaamised. Pean kohe alguses tähendama, et seni Nõukogude Venes valitsenud n.n.

„režissööri diktatuuri“ tagajärjel ka näitlejad esitasid mitmesuguste režissööride all töötades igas teatris ise voolu. Nüüd püütakse sellest vabaneda ja tahetakse jälle näha näitleja ülekaalu lavakunstiloomingus.

Peamiselt just sellepärast ei julge ma nii lühikese aja järele tueda oma isiklikele muljeile, vaid püüan nõukogude näitlejast kõneldes kasutada seletusi ja materjale, mida mulle lahkesti kasutada andis Vahtangovi teatri peanäitejuht B. Zahaava.

Vahtangovi teater omab praegu Gorki-nimelise Kunstiteatri (Mhat) kõrval, võiks

**DRAAMASTUUDIO
TEATER**

H. Bergeri komöödia „UPUTUS“
Näitejuht - R. Tarmo
Lavapilt - P. Raudvee
Pildidel stseenid II vaatuses

ütelda, juhtiva koha Nõukogude Vene teatrielus ja seepärast võiksid B. Zahaava mõtted Vene näitlejast ja ta tööst anda siiski võrdlemisi tõetruu pildi kõigest soovitatavast. Kõnelusel temaga (muuseas avaldas ta väga huvitavaid mõtteid ooperi kohta) ei salanud ta ka ise, et nõukogude näitleja mängustiili ei saa praegu veel panna ühe mütsi alla ja et selles suunas ootab kõiki teatrijuhte veel suur ja laiaulatusealine töö.

Kõigepealt pole nõukogude teatripere veel küllaldaselt määralt arenenud, et vastata nendele neljale nõudele, mis talle asetab sotsialistlik kunst. Need oleksid: 1) proletaarlik maailmavaade, 2) kõrge üldine kultuuriline tase, 3) kõrge kutseline kvalifikatsioon ja 4) praegusele sotsiaalsele ajastule vastav eetiline arusaamine.

Ametlikud andmed näitlejate hariduse tsensusest kõnelevad järgmist keelt: kõrgem haridus — 3,2%, keskmine haridus — 42%, algharidus — 44,5%, kodune haridus — 5,7% ja ülejäänud 0,3% on väiksema haridusega.

Sellest kõigest tehakse järeldus, et tuleb õppida ja veel kord õppida. Ja peab ütleva, et selles suunas tehakse Nõukogude Venes väga palju. Üle riigi on asutatud instituudid näitleja kvalifikatsiooni tõstmiseks. Üksi Moskvast on säärasteid instituute 23, neist 19 töötavad teatrite juures.

Viiks pikale loetella nende instituutide programme või töökavu. Usun, et võiksin piirduda vaid B. Zahaava sõnadega, kuidas tema arusaamise järgi peaks sündima nõukogude näitleja loomingu protsess.

Kõigepealt definitsioon.

„Näitleja loomingu on säärane olukord, kus tal osutub võimalikuks reageerida vabal ja samal ajal ka õigesti, s. t. vastavalt teadlikult esitatud ülesandele, alateadlikult reageerida juba varem ette teada olevale situatsioonile, repliigile jne.“

Näitleja loomingu vabadust seletab Zahaava järgmiselt: Osa kallas peab töötama teadlikult, teda analüseerima, mõtlema, kaaluma — seni, kui ükskord loomingu akt sünnib iseenesest. Kui kuju teoreetiliselt nii on leitud, siis tuleb asuda ta praktilisele kasutamisele, proovimisele. Intonatsioon, žestid, miimika — need kõik peavad tulema iseenesest, ilma mingisuguse võõra tahte tundmisest, ühe sõnaga — nii kuidas tuleb.

Nüüd aga paradoks. Näitleja teebki nii kuidas ta tahab. Ja tulemus? Ei ole õige! See on teine punkt definitsioonist. Kõik vabast tahtest tuletatud elamused peavad siiski sobima üldisesse raami. Vajalikus ja vabades peavad käima käsikäes näitleja loominguks.

HILDA SOOPER

Endla teatrist, märkis detsembris oma lavategevuse 10. aastapäeva

Sellega on öeldud umbes seda, et õige reageerimine ei tohi olneda igakordsest juhuslikust meeoleolust.

Ja nüüd lõpuks kolmas nõue definitsioonist. Kuigi artist teab ette iga järgneva lause, teab terve näidendi algusest lõpuni, ka teiste osad — siiski peab ta oskama iga järgnevat stseeni, repliiki, mis talle ammu ette teada, vastu võtta kui igakordset üllatust ja uudist.

Mis puutub nõukogude näitleja loomingu välisesse külge, mängulaadi või — kui tahate — stiili, siis arvan, et Kunstiteatriga ja Vahtangovi teatriga eesotsas ollakse küllastunud naturalismist ja kaldutakse realismi. Siin armastatakse vastset voolu nimetada formalismiks. Ollakse küllastunud ka eksperimentidest, mida mõni aeg tagasi ohtralt kasutati ja mis võib-olla olidki põhjuseks, et näitleja kui seesugune laval varju jäi.

Arvesse võttes tegelike näitlejate eneste arvamisi (Orlov, Rapoport, Vladislavski) võib teha järelduse, et nõukogude näitleja südamest tervitab artisti asetamist endisele aukohale, s. t. teose keskpunktiks. Formalismist väljudes nõukogude näitleja püüab osa nõudest olenevalt vastavasse olukorda, miljõesse sisse elada. Ta püüab laval vältida elu, inimese käitumist jne., kui nii võiks ütelda, mitte aga teda kopeerida.

Need on õigupoolest teoreetilised alused, milledest vene näitleja püüab väljuda, olles nõukogude kunsti teenistuses. Nende aluste praktiliseks saavutamiseks tehakse siin palju tööd, nähakse palju vaeva ja saavutatakse ka tagajärgi. Kõnelemata juba eespool mainitud instituutidest, kust nelja-aastase kursuse järele näitlejad,

KAAREL KARM

Estonia teatrist, märkis jaanuaris oma lavategevuse 10. aastapäeva

näitejuhid j. t. üle maa praktilisele tööle lähevad — on siin veel eriasutused, kus noorsoole pärast koolitööd pakutakse igasuguseid kultuurilisi meelelahutusi ja neis sel teel püütakse avastada nende loomuliku huvi mingisugusel kultuuri alal. Külastasin isiklikult kaht seesugust asutust: pioneeride maja ja teatrit noorele vaatelejale. Mõlemi juures asuvad teatriringid, mis töötavad mitte sunduslike osakondadena, vaid alajaotusena üldises süsteemis, kus igauks, kelles avaldub huvi ja anne lavakunsti vastu, leiab vastavat õpetust. Noored, 6—7-aastased (ka vanemad, kuni 15—16 aastani), lapsed asetatakse nendele enestele

märkamata olukorda, miljõesse, kus neile selgitatakse näitleja esimesi elementaar-seimaid elemente: tähelepanu, reageerimist jne. Pioneeride maja direktor väljendas seda väga tabavalt: meie asetame noorele talendile redeli ette ja tal jääb üle vaid üles ronida, peatudes igal palgal oma teadmiste täiendamiseks. Sellase õppeaja lõpetamisel viiakse noor talent juba spetsiaalõppeasutusse.

Üks sellase stuudio lõpetajaist, 17-aastane noormees, pääsis sel sügisel konkurss-cksamiga Vahtangovi stuudiosse 600 hulgast ühes 12-ne teise õnnelikuga. Näide, mis kõneleb ise enese eest.

Näitlejad võtavad osa ka tegelikust poliitilisest elust. Nii näiteks meilegi tuntud artist Moskvin, hiljuti Lenini ordeniga gradeeritud Korčagina-Aleksandrovska ja j. t. olid delegaatideks Nõukogude Liidu kongressil.

Ka näitleja vanusepäevade eest on hoolitsatud. Riik peab ülal n.-n. „lavavete- raanide kodusid“. Üks tuntuim neist asub Leningradis, asutatuna juba 40 a. tagasi suure vene näitlejatri Maria G. Savina poolt. Seal on igaihele era tuba, täieline tegevuse vabadus, raamatukogu, aed, alatine arstlik järelevalve jne. kuni varustamiseni riietega ja taskurahaga. Nad käivad vabalt teatreis ja neile korraldatakse nende omas majas erakontserte. Kuulsad nimed minevikust elavad seal: Nadežda Muranskaja, Polina Sikorskaja, Jekaterina Vazom, Antonina Djužikova, Gorščukov, Aleksandra Smolina j. t.

Moskvas, detsembris 1936. a.

Jänkimees

Õigupoolest peaks seisma pealkirjas — Sass Teetsoviga. Aga siis ei võtaks keegi kohe alguses seda asja tõsiselt. 30 aastat lavatööd — see on umbes sama, kui metsavaht, kes on niisama vana kui mets. Eks Teetsovil selle aja sees ole olnud rohkem tegemist kui minul sellesama intervjuuga.

Rumalasti ütlesin kolm kuud tagasi, et — mis seal siis on. 5 minutit rääkida ja 150 rida kirjutada — kokku 25 minutit. Teeme ära.

Eks siis toimetajal olnud õigus aina pirstada telefoniga, et — lubasid ja lubasid. Aga minul jälle alles ülehommepalgapäev ja üks kroon taskus.

Laenasin siis kaks krooni juure ja läksin. See oli muidugi juhus, et Põlla ja Rebane olid einelauas. Sealt sai mindud üles gar-

Intervjuu juubilariga

deroobi, kaks kannu õlut sees, suitsukarp ja 95 senti taskus.

Säre v käib garderoobis ringi kui tont kerisel — nagu ja käed Othello jaoks mustaks võõbatud. Aga Teetsov ei ole. „Tuleb, tuleb,“ rahustatakse. „Ega tema juba autot järele saata lase. Ei harrasta üldse autosõitu. Kui satub õhtul veidi aega viitma, sõidab koju hommikul pooleviiese tram-miga.“

Siis ta tuleb laia naeruga. Ja juba kolme minuti pärast on jutt niikaugel, et Teetsov ütleb: „Kuule, kassatead seda juttu...“

Siin peab jätma vahele. Ja algame sealt: „Šampun pole üldse kellegi jook. Hea Reinvein või Mooselvein on etem. Kassatead, peenema joogiga on hoopis peenem tuju...“

Kõlistasin taskus oma üheksakümmend viit ja läksin nukralt teise garderoobi. Seal võtsin südame rindu ja tulin, prahvatasin välja, et — „täna ajakirja „Teatri“ reporteri kohuste täitja...“ Jne.

Teetsov kõhatas ja hakkas endale parukat pähe seadma.

„Ei, kuuled,“ ütlesin, kui Teetsov laskis endal rohelist Veneetsia suurniku mantlit üle pea ära tõmmata, „tead sa, mulle teeb see niisama vähe lõbu kui sulle. Aga midagi peame tegema selle asjaga.“

„Oota,“ vastas. „Oota, ma lähen käin s-seal ära — ehk tuleb mõni hea mõte.“

Vaatasin vahepeal ta grimeerimislauda. See on hästi puhas ja korras. Väikeses peeglis ainult on pragu ja lauanurgal suur aumärk — plekist muidugi ja üle pronksitud.

„Kassatead,“ ütles Teetsov tulles, „Lipsu jätsin koju. See on nii, et — tahtsin kohe minna koju magama. Ja kui sul lipsu ei ole, kuhu sa siis ikka saad minna mujale kui koju. Aga siin olla vist võiks ehk ilma lipsuta...“

„Ehk... võiks,“ arvan tagasihoidlikult. „Ainult — mul alles ülehommepalgapäev...“

„S-sellest pole midagi — küll ma kirjutan...“

Ta keerab sinises piiritusetules jahtvorsti lõike. Süvenenult ja asjatundlikult, nagu praeks maharadža kokk nõela otsas koolibreid.

Istume jahedas ruumis ja — vaikime. Siis peame nõu ettekandjaga. „Ei, misjaoks kaks sibulaklopsi,“ ütleb Teetsov. „Võib olla üks, kahes tükis. Ja hästi palju sibulat ja ehtne koorekaste.“

Jälle vaikime. Ja äkki leian, et — pole nagu õigust midagi küsida. Et mehest, kes 30 aastat on annud endast rahvale oma parima — peaksid isegi juba küllalt teadma. Vilksatavad silme ees laval nähtud kujud, elamused. Ja nüüd järsku — naeruväärased küsimused: Kui vana olete? Kuidas sattusite lavale? Teie parim osa? — Ja see kõik kokku 150 rida.

„Ei, kurat,“ ütlen. „Sellest intervjuust ei tule midagi välja. Meie pidasime toimetajaga nõu, et — naljamees nagu sa oled — teeme ühe intervjuu, mis kõik intervjuud ära narrib. Aga nüüd, kus me siin istume ja sööme kõrbenud servadega jahtvorsti — mul on tunne, et olen kavatsenud midagi peaaegu alutat. Panen, näed, paberi ja pliiaatsi taskusse tagasi.“

„Kassatead,“ ütleb Teetsov ja silmitseb mõttes külmast viinast tuhmi klaasi. „Sai hakatud tsirkust tegema juba 1906. aastal salaja Pärnu linnakooli viimases klassis. Ja kui 1907. aastal alustati Pärnu teatriga — Rodionov on praegu seal. Kassatead —

ALEKSANDER TEETSOV

Töölisteatrist, pühitseb veebruari algul oma lava-tegevuse 30-aastast juubelit

ma ei taha seda asja parem rääkida. Eks mul olnud 20-aastane juubel ja 25-aastane — hakka nüüd jälle sama jutuga otsast peale. Eks sa kirjuta niisama midagi.“

Igaüks, kes astub sisse või vaatab saaliuksest, kumardab tervituseks Teetsovile.

„Ehk tead,“ ütleb. „Kirjuta niiviisi. Kui ma olin Pärnus, siis mõtlesin, et minust suuremat näitlejat maailmas ei olegi. Vanemuine ja Estonia käisid seal mängimas — vaatasin, et — mis te, tühjad, ikka mängite. Oleksin mina hulgas — hoopis teine värk. Siis läksin Vanemuisesse — algul ilma palgata ja Pärnu „Endla“ poolt 90 rubla taskus. Ja hakkasin õppima esimest osa... Tuubin — ei jää pähe. Menning ütleb proovil: „Mul on siin küll puupäid (ta luges ette kõigi näitlejate nimed, keda pidas puupeadeks), aga niisugust puupead, nagu see Teetsov, ei ole mul enne olnud.“

Mul oli nii raske, et kodus nutsin. Aga kolme kuu pärast sain juba 25 rubla palka, kuue kuu pärast 35 rubla. Ja siis hakkas vedama — Menningil ei olnud enam põhjust rääkida puupeast. Ja praegune advokaat Jung — vana kena mees, kes mind Menningile soovitas — ütles, et on uhke.

Nüüd on 30 aastat jah seljataga. Kui ma Vanemuisesse läksin, olin nii uhke, et vihm sadas ninast sisse. Ja alles nüüd, 30 aastat hiljem, tunnend alles, kui väike näitleja sa oled. Võid jääda rahule ainult sel-

ALIIDE ALAKULA

Narva teatrist, märgib 31. jaanuaril oma lavategevuse 10. aastapäeva

lega, et oled olnud oma kunsti vastu õiglane — pakkunud, mis suutsid.

Eks minust ju räägitakse: Ah, Teetsov — tema läheb lavale, viskab nalja või räägib, mis pähe tuleb. Aga tegelikult ma pean oma osa tekstist täpselt kinni, olgu siis, et mõni lause tuleb osa tõlgitsusele vastavalt ümber kohendada.“

„Ja — arvustused?“

„Neid ma ei loegi. Nii pika töö järele

tunned juba ise, kas oled täitnud oma osa õieti või mitte.“

„Üks küsimus siiski — missuguses teatris on sulle töö kõige rohkem meeldinud?“

„Meeldinud?“ Teetsov mõtleb tükk aega. „Vanemuises,“ ütleb. „Ja nüüd Töölis-teatris.“

„Mispärast, ütleme, Töölis-teatris?“

„See tuleb töötamisviisist. Sinult võetakse välja viimne, aga ei näidata ühtki sammu ega liigutust ette. Kui me võtame näiteks Estonia — seal on ju enamik näitlejaid tugevamad artistid kui meil noored Töölis-teatris. Aga kui me teeksime orkestri, kus mängivad Kubelik, Hubermann ja teised kuulsused — sellelt orkestrilt ei saaks korralikkugi kontserti. Vaat, see ongi see vahe. Kui sa tunned, et kõik läheb ühiselt ja kooskõlas, siis saad täita ka oma osa ausalt ja võid olla oma tööga rahul. Või — ainult kahetsed, et ei saa teha paremini...“

Nüüd on meil juba lauakaaslasi — grimmi mahavõtmisest õhetavate nägudega. Teetsov tõstab kõrvale konjakiklaasi ja seab lauale paberitüki, et märkida sellele juubeliteoimkonna liikmete nimesid. Kritseldab paar tükki — ja siis lööb käega.

„Kassatead, see asi mitte kohe ei meeldi. Kui laval mängid, siis tunned, et oled inimene. Aga kui sa pead niisuguseid juubeli-asju ajama, siis see oleks nagu — kommejanditamine.“

Paneb ohates pliiaatsi taskusse, kohendab prille ja ütleb siis:

„Aga kas te teate seda juttu...“

Naerame. Aga siis on järsku tunne, seda naeru poleks praegu tarvis. Laskuksin parem seljakile toolitoele ja kuulaksin orkestri mängu...

Aga — orkester on juba läinud.

Haldur Lepamäe

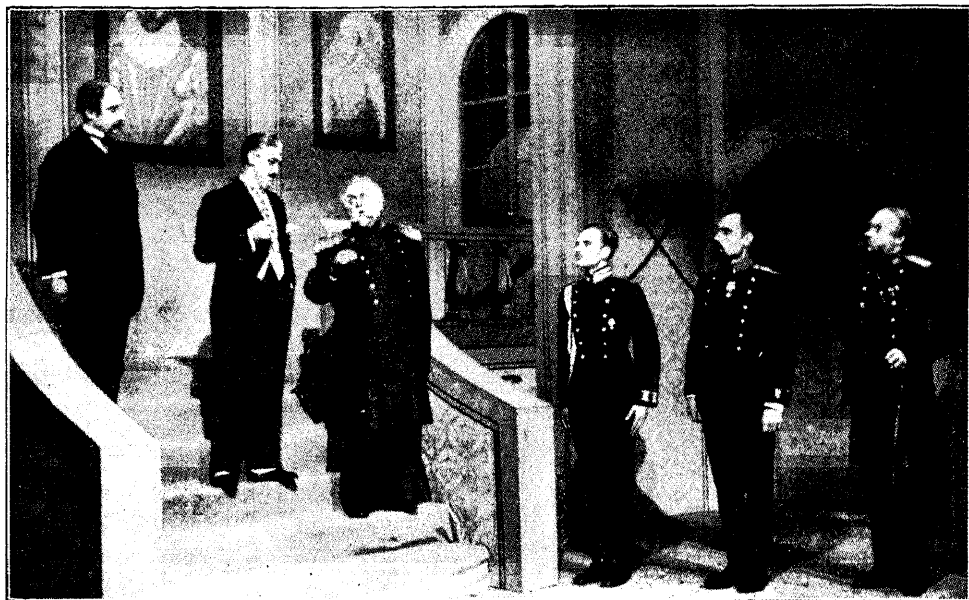
Kutselise teatri juubelit tähistagem maateatri sünniga!

Aitab juba anekdootidest ja võimatuste nentimisest näitemängude ja pidude „tegemise“ üle maal! Teravmeelsused sel teemal võiks jätta ja asuda rohkem asja juure, kaaluda reaalseid võimalusi teatrikuuturi tõstmiseks maal. Selleks alljärgnevalt mõningaid märkmeid.

1.

Üks üldtuntuimaid jutte on kaebus repertuaari puuduse üle. Ei olevat midagi mängida: paremad teosed olevat kõik juba

ära mängitud ja midagi head ja uut enam peale ei tulevat. Arvan, et repertuaarinnappus on üsna tihti kohapealsetest oludest tingitud nähtusi. Kui vastutustundetult ära leierdatakse parimadki palad — igal rahvakogunemisel on kavas näidend, igal organisatsioonil oma näitetrupp, suurimgi lavastus liukatakse lavale mitte üle 10 prooviga — siis aetakse asi odavaks. Publik on ära tüüdatud ja tulpinud iga tühja ettekande suureks paisutamiseks. Kord peaksid organisatsioonid ikkagi muutuma ratsionaalsemaks oma tegevusvahendeis ja va-

H. Vuolijoe näidend „PÕLEV MAA“ Töölisteatriis
Näitejuht - A. Särev, lavapilt - H. Tamm. Pildil stseen II vaatusest

jadusel töötama kontaktis! Seni aga — kas on iga org-i tegevusvahend ilmingimata näidendiga eeskava? Kas on iga org. kutsutud harrastama näitemängu? Kas näidend on üldse vahend ja kas tuleb arvestada ta igakujulist esitamist?

Edasi tuleb veel kord juhtida tähelepanu vastuoksusele: linnades teatrid peetakse ülal, neid toetatakse; maalava peab aitama ülal pidada organisatsioone ja andma sisetulekut omavalitsustele! Kas ei ole ülim aeg võtta kaalumisele lõbustumaksu ümberkorraldamise küsimus?

2.

Maalavade reorganiseerimist tuleb alustada kahest otsast — koha pealt ja kesk-kohast.

Kohapealne tähtsaim mure on „peavari“ — ruumid, lavad. Rahvamaja ei püstitata üleöö ja üksikute jõud ei piisa selleks. „Hädaabilavad“, kokkulöödavad kuhugi nurka (koolimajja), ei suuda rahuldada maalavade tarbeid; selleks, et oleks võimalik korrapäraselt harrastada teatritegevust, olgu vähimalt püsiv lavapõrand.

Rida rahvamaja on saanud üksikute org-ide monopoliks (pealegi varjusurmas olevate org-ide!), mis kõrge tarvitamis-tasuga pigem halvab kui soodustab lava-tegevust. Rahvamaja, kui ta on rahva-majade võrgus, olgu rahva maja; eriti, kui ta on ehitatud toetusega või ümbruskonna

kaasabil. Kui rahvamajast on tehtud mõne seltsi maja, siis kustutatagu ta võrgust või pandagu kehtima tarvitamisprotsendi norm. Seni aga jääb maalava hüüdeks — rahva-majad vabaks!

Näiteringid vabaks, vabaks vähimalt sell-side rahavankri eest, siis kaob hulk väär-nähtusi iseenest (lavaseades, repertuaaris, ettevalmistuses)! Näitering vabastada vahendi seisukohast ja teda võtta kui asja iseeneses, iseseisva teatriülesandega. Siin tõmbame selge vahe: ühel pool k o m e j a n d i t a m i n e, mis ärgu kuulugu arendamisele ja soodustamisele teatri-korras, vaid jätkaku seda iga org. oma siidame-tunnistust mööda; teisel pool — m a a t e a t e r ehk väikelava. Nimetatagu teda kuidas tahes, kuid mõistelt on ta täisverd teater — asjaarmastajate teater — lavakun-tiliste sihtidega, oma kultuurilise ülesan-dega lavakunsti viimisel hulgisse ja nende võitmisel teatrikunstile.

Andes näiteringidele iseseisva teatriüles-ande peavad nad olema võimelised seda kandma — elujõulised. Seda praeguse kil-lunemise juures ei ole, kus ollakse õnnelik koondades jõude, kes on suutelised vaid näitejuhile järele ahvima. See ei ole kunst, ka diletantlik mitte! Elujõulise ringi liik-mete valiku piirkond peab olema niivõrd laialdane, et haarata lähikonnast kõik as-jasthuvitatud. See peaks olema läbiviidav ka halvimal kokkutuleku-võimalusel, sest

huvilisele ei tee raskust 5-km vahemaa, maantee ääres rattaga kuni 10 km. Kui aga niisuguseis tingimusi ei leidu tegelasi, siis jäägu teater loomata — ei saa harastada paadisõitu, kui vesi pundub. Jõudude valik tingib, et näiteringid saavad teutseda vaid suurte org-ide juures või org-ide liitude juures või koguni iseseisvate seltsidena, nagu laulu- ja mänguseltsid. Suur ringkond ja teiste org-ide nõuded võimaldavad aga lavastuste kordamist üksikutes nurkades, kui lavad lubavad. Viimaste jaoks võib luua ka erilisi pisilavastusi kohalikes alagruppides.

3.

Keskorganisatsiooni võiks moodustada mõni seniseid (näiteks Näitekunstis Sihtkapitali Valitsus), kel on majanduslikku seljatagust ja kes võtaks maateatri tõsisemalt oma südameasjaks. Keskasutuse funktsioonid on meil enam-vähem välja kujunenud, neid pole vaja loetella, kuid hoiduda tuleb senijuhitud vigadest.

Kõigepealt: toetust mitte anda juhuslike soovijatele, vaid ainult sinna, kus on moodustatud selleks välja töötatud korraldusel teatriringid ja kus neil on eeldusi elujõule; tuleb ette näha minimaalnõuded juhtkonnale, miinimumkoosseis või varanduste edasiandmine „varjusurma“ korral.

Samuti — soetada ainult väärtuslikku repertuaari laenutamiseks, mille tingimused on kohandatud tõsisemale tööle. Kursusi korraldada enam ja kättesaadavamalt näitejuhtidele, dekoratööridele, kes antu kannavad koha peale ja rakendavad tege-
likkusesse.

Uudisena katsuda keskkorraldust kanda kohtadele lähemale ja anda võimalust seda kohandada oludele. Nii võiks vajaduse kohaselt moodustada osakonnad (nagu Lauljate Liit), mis ei tarvitse olla niivõrd ofitsiaalsed kui oludekohased. Osak. võimaldaksid lähemalt laenutada raamatuid, kostüüme, parukaid, rekvisiite ja kas või üldiselt vajalisi dekoratsiooni osi. Samuti võiks seal olla väljasaadetavaid dekoratööreid üksiklavastusiks kui ka näitejuhtenõuandjaid või -arvustajaid. Hea tahtmise ja korralduse juures ei oleks see kuigi võimatu ja kulukas, kui rakendada selleks isikud pool-elukutseliselt ja kui igakordseist kuludest osa kannab ka väljatellija. Võiks koguni kasutada tunnustatud kohapealseid tegelasi, kellega on kokku lepitud vastavas vähemas rajoonis.

Hea tahtmise ja pealehakkamise juures oleks asi hõlpsasti reorganiseeritav ja lavakunsti töö oleks järjekindel ning süsteemikas: suuremais linnus — kutseline kunstiteater, vähemais — poolkutseline teater,

H. Vuolijoe näidend „PÖLEV MAA“ Töölisteris
Näitejuht - A. Särev, lavapilt - H. Tamm. Pildil stseen III vaatusest

maal — asjaarmastajate teater, mis kokku ütle riigi moodustavad süsteemi — terviku.

Ja lõpuga jõuame Draamastuudio juure, kes ei ole siis enam „kõige kurja juur“, vaid kel on selles süsteemis kindel vajaline koht — ta jääks kutselise kunstiteatri kandjaks kohtadele, jääks vahemeheks kunstile ja diletantismile, Draamastuudiole jääb tegelik teatrisuuna kätenäitamine asjaarmastajatele, algupärandite esiklavastuste sissetöötamine maateatrile, üksiktöl-

kes olevate väärtuste tegelik tutvustamine, kohtadele jõudelt, oskuselt, tegelaste hulgalta kättesaamatute lavastuste toomine kui ka kontakti loomine meie nimetatele lavajõududele hulkadega.

Ind ja huvi läinudkordsel teatripäeval näitas, et ollakse töövalmis, ja usun, et ollakse valmis jälle tulema kokku kaalu- miseks ja otsustamiseks; kas või — kutseteatri juubelit tähistama maateatri sünniga!

Keelelisi küsimusi

Alates käesoleva numbriga avame „TEATRIS“ erilehekülje „Keelelisi küsimusi“, kus me praktilisest keelekasutamise seisukohast väljudes toome lavakeelsele puutuvaid kirjutusi ning märgime meie kaastöölisile silma puutunud keelevigu, eriti teatrielus ja näitekirjanduses (nüi algupärandis kui ka tõlkeis) esinevaid. Toimetus loodab, et ta suudab sellega jõudumööda kaasa aidata eesti lavakeele väljaarendamisele ja ühtlustamisele ning ühtlasi abiks olla näitlejatele, näitejuhtidele, dramaturgidele ja algajatele näitekirjanikele keelelisel küsimusis. Meeleldi vastame ka küsimusile, mis teatritegelasil võivad tekkida igapäevases töös sel alal, ning samal ajal loodame teatrituhviliselt elavat kaastööd.

Ei saa kuidagi vaikida, vaid peab tahtmatult jälle häält tõstma, kui meie kirjanduses ja ajakirjanduses ikka ja korduvalt esineb jämedaid keelevigu.

Seekord paneb nõrdima üks — võib-olla suurimaid väärnähtusi meie kirjakeeles: uute tuletussõnade võlts meisterdamine. Sage-daimini esineb neid tuletusi näidendite seletavas tekstis, kust näitleja päris loomusunnil ja lausa nagu kohustatultki need võtab oma igapäevasesse leksikoni, kuigi tal neid ehk lavalt ei tule sõnaldada. Pealeselle leidub neid sõnavärdjaid — õigemini küll mõistevärdjaid — üsna tihti ajalehis ja päris tõsiste kirjastuste välja antud tooteiski. Need on: „meelestuma“, „uudistama“, „sisenema“, „siirduma“, „kuuletuma“, „tugenema“ ja „meeleldi“. Nõnda üksikult — üsna süütud sõnad ega ärata kohe just kahtlust. Sedaenam aga muutuvad nad mõttetuks, kui nad esinevad tekstis, kuhu nad ei kõlba. Peale siin loeteldute võib neid ju olla veel rohkemgi ja neid võib ka — kes julgeb vastutada — igal ajal sigineda juure.

Esimese õige tähendus ta tuletuslaadi järgi peaks olema: „meeleliseks saama“, „meeleliseks muutuma“, tarvitatakse aga ekslikult valetähenduses: „meenuma“, „meele tulema“ asemel. Teine sõna peaks õigupoolest tähendama: „uudist rääkima“, „uudist kuulutama“ — tarvitatakse aga jälle vales mõttes: „uudishimulik olema“, „uudishimutsema“. Kolmas, „sisenema“, tähendab pikkamööda sissetungimist või pugemist kuhugi — abstraktses mõttes, aegamööda sissebummist või -hilimist (tunne, mõte, aimus) — tarvitatakse aga tihti ekslikult

mõiste jaoks: „sisse astuma“, „sisse minema või tulema“ (inimese kohta). Parem ei ole lugu ka sõnaga „siirduma“, mis tõeliselt tähendab ainult ülenihkumist, ülekanumist teise kohta või teisele alale (ka leheküljele) — meie näitekirjanikud aga lasevad tegelasil „siirduda“ toast õue ja õuest tuppa.

Täiesti absurdne sõna on ka „kuuletuma“ ses mõttes, et: sõna kuulma. Paljugi et on olemas väljend „kuulekas“, aga ega sellest seepärast saa tuletada igasuguseid veidrusi. Palju tigemad ei ole ka sõnad: „tugenema“ — kui selle all mõeldakse väljendeid: „toetuma“, „end toetama“ — ja „meeleldi“, nagu seda sõna meil tihti ajakirjanduses tarvitatakse mõiste jaoks: „meelega“ (mitte kogemata), kuna see aga tõeliselt on teine vorm sõnast „meelasti“.

Huvitav oleks teada, kust ja missugusest seepapajast saarased sõnad tulevad. Ja siis: mõtelgu meie keelevalvurid järele, et kui säherdune „vamm“ juba kord on sööbinud sügavasse keele, ei siis sellest ole enam kuigi kerge lahti saada. Mäletame ju veel hästi lupainajat „omama“, mille all veel praegu kannatab mõni kõva peaga reporter: „spordimees X. omas (sai) karika (!)“. Kogu meie iseseisvuse kestes on selle väikese äbariku sõnaga heideldud, kuid praegu veel pole suudetud teda kihutada ta õigesse paika. Samuti võidutseb ka mõttetu „majanduslik surutis“ täninigi veel, selgesti tunnistades meie „keeleseppade“ vaistu- ja vaimuvaesust.

*

„Auto sõitis ümber koorma.“ See on tavaline ja üldiselt tuntud ajalehesõnumi

pealkiri, mõnikord ehk ainult teiste objektidega. See lause peab tähendama, et auto sõitis koormale otsa ja koorem läks ümber. Kui meid sõnum ise ei huvitaks ja loeksime ainult pealkirja, siis — kui mõtleme eestlase kohaselt — saame mulje, et auto sõitis tiiru ümber koorma; koorma ümberminekut me aga ei taju ega taip üldse. See on nüüd see nõندانimetatud „reporteristiil“. Suurest germanismikollitusest või jumalteab millise kujuteldava lausevea pärast ei juleta kuidagi sõnu „sõitis ümber“ üks-teisest eemaldada ja sellepärast surutakse ikka see vaene „nihutatav objekt“ lause lõppu. Mis selle tõttu sünnib mõttega, see ei lähe autorile põrmugi korda. Selles mainitud lauses aga on tähtis just see mõte, et mis koormaga juhtus, mitte aga koorem ise.

Katsugu näitleja niisugust lauset sõnaldada, ilma et ta ei näeks suurt vaeva sõnarõhutamisel. Tagajärg on ikka: auto sõitis (ringi) ümber koorma. Kui aga sõnade järjekord on niisugune: „auto sõitis koorma ü m b e r“, siis piisab ainsast rõhutamisest sõnal „ümber“ — ja mõte on selge.

Mari Möldre

Kuidas ma „kontsert-lauljana“ läbi kukkusin

Kui mu silmad selle maailma päevavalgust esmakordselt nägid, olevat mul, ema ütluse ja vanarahva jutu järgi, „surisukad“ jalas ja „surikindad“ käes olnud — tähendab, jalad ja käed surmvalged, võrreldes kehaga. Siis ämmaeit ütelnud ennustavalt: „See laps sureb sul noorelt, ei see paari karjapastlaid ära kanna.“ Teine külätark aga lausunud: „See laps sul teenib kuulsust ning saab rikka ja peenikese elu sisse.“

Vaatame siis nüüd, kuipalju neist ennustustist on täide läinud.

Nii väga „noorelt“ ma enam surra ei saa ja karjapastlad olen ikka ära kannud ka, aga kui seda kuulsuseks lugeda, et väikesel Eestimaal mõningad inimesed mind tunnevad ja must lugu peavad, siis selles punktis oleks ennustus küll täide läinud. Kui „rikas“ ja „peenikene“ ühe eesti näitleja elu on, seda võib endale ette kujutada igaiks, kel enesel „peenike“ parajasti pihus on. Et ma aga tõesti elus

E. d'Albert'i muusikadraama „MADALIK“

Estonias

Näitejuht - H. Kompus, lavapilt - V. Haas, muusikajuht - R. Kull, kostüümid - K. Siim-Juse. Pildil - ülal: esiplaanil Sebastiano (K. Viitol) ja Marta (N. Loona); all: Marta (N. Loona) ja Pedro (K. Ots)

kord vist „kuulsuse“ lävel seisin, on tōsi, aga nāe, saatus tahtis teisiti.

Minu lavategevuse esimesil aastail Tartus Vanemuises andis Peterburi ooperinäitleja Aleksandrov mulle nõu laulu õppima hakata. Lüksingi süs sel ajal tuntud lauluõpetaja prl. von Schrencki juure laulu õppima. Ta tundis huvi minu häälematerjali vastu — õpetas mind isegi tasuta ja ütles mulle sageli „Võ prinesjote mnje slaavu“. Asunud Tallinna Draamateatrisse, hakkasin laulu õppima Tallinnas hästi tuntud lauluõpetaja pr. Selja juures. Ka proua Selja õpetas hiljem mind tasuta ja arvas samuti, et toon tema näikuinui heale nimele kuulsust juure. Aastase õppimise järele pidin kevadel pr. Selja õpilaste õhtul esinema kommerskooli saalis. Peale muu hea ja asjatundja publiku oli sel õhtul ka palju nimekaid Tallinna muusikamehi, nagu prof. Lembad, R. Kull ja palju konservatooriumi õpetajaid. Nii uskumatu kui see minu näilise rahu juures ka on, olen ma siiski üks neist lavanimestest, kes esinedes kannatavad tugeva rambipalaviku all. Lauluetekannete puhul on see aga päris hirmus, eriti veel süs, kui pean seisma rahulikult käed risti rinde all, tohtimata teha ühtki liigutust, nagu see on kombeks viisakale ja hüstikasvatatud solistile.

Enne esinemist lauluga on mul alati sellane tunne, nagu oleksin päris kehasutatud hädade org. Küll on mul süs rinnad kinni ja tükk kurgus, hääl ära, kõha ja nohu, ja on kindel veendumus, et mul pole enam ei ühtki kõrget ega madalat tooni tagavaraks.

Mainitud õpilaste õhtul olid need tundmused aga veel kraad kangemad. Olin eeskavas neljas number. Publik võttis mind, kui juba tuntud lavategeliniskit — vist lootuses, et nüüd saab jälle nalja, maru — aplausiga vastu. Esimeseks ettekantavaks lauluks oli romanss „Ne uhodi“. Surmavaikus. Publik ootab. Eelmäng algab. Ärevusest hoolimata laulan esimesed laused korralikult ära. Korraga kuulen,

et laulan klaverist mööda — täiesti eba- puhtalt... Kogu kehast küib nagu elektrijuga läbi, tõuseb metsik ärevus — veri valgub pähe, higi tõuseb laubale, kõrvus sumiseb — miski nõõrib kurku ja ma murrin krampplikult käsi. Taevane jumal, mis see süs on? Just nagu hirmus unenägu... Klaver ikka kuidagi madalalt ja mina kõrgelt... Katsun hõält madalal hoida ja klaveriga kooskõla leida. Ei aita. Issand, halasta, kas olen süs hulluks läinud või?! Kas algasin valesti, kõrgemalt? — Kuidas on see võimalik, nii liius ja lihas on ju see laul?.. Mis teha? Kas minna ära... alata uuesti?.. Ristlevad mõtted peas. Minu ärevus ja segadus on nii suur, et publik saatis muutub juba rahutuks.

Laul lõpeb... Aplaus. Muidugi viisakusest ja kaastundest. Lahkun lavalt jalgade nõrkedes ning segasena.

Tegelaste toas ümbritsevad mind teised õpilased ja ka pr. Selja ise on sinna joosnud.

„Milles asi seisis, kas olete haige — ei läinud ju sugugi halvasti, mille pärast nii närvitsete,“ küsitakse läbisegi. „Ma laulsin ju valesti. Kogu aeg kõrgemalt,“ vastasin võbisedes. „Mitte midagi sellisarnast. Klaver on pisut häälest ära ja ärevusega ainult tundus see nii teravalt. Minge laulge oma teine laul ka ära, teete kõik jälle heaks,“ ütles pr. Selja. Oh ei, ei enam... Mõttetus... Kõik on otsas ja läbi! Ah süs klaver!?! Ja mina arvasin... Olin pärast seda hirmsat läbikukkumist paar päeva voodis haige. Hingehastust põdesin aga mitu nädalat tagantjärele. „Kontsertlaulja“ karjäär oli sellega läbi. Ühtlasi valmistasin sellega oma õpetajaile pettumuse, sest „kuulsat“ lauljat ei saanud minust ometi mitte, kuigi olen esinenud isegi Estonia ooperis, kus „Eugen Oneginis“ mituteistkümmend korda laulsin Olga, ja mitmes ooperis peaosades ja praegugi tegelen tunde- ja karakterlaulude tõlgitsemisega.

See juhtum on jäänud igatahes minu suurimaks üleelamuseks publiku ees.

Käsi peseb käft:

— meie hoolitsemise, et „Teater“ oleks alati sisukas ja välimuseft kaunis, hoolitsege Teie selle eest, et meie lugefate pere suureneks ja uusi tellijaid juure tuleks!

Mitu uut tellimust Teie olete „Teatril“ saatnud?

O. Luts - A. Särevi „VAIKNE NURGAKE“ - Endlas.
Lavastus — E. Lemmiste, lavapilt — U. Halla. Pildil stseen II vaatusest

DRAAMASTUUDIO

Teatrite töomailt

Draamastudio teatril õnnestus teostada käesoleva hooaja esimese poole kunstilist kava ettekavatsetud määral. Lavastati neli tiikki täiskasvanuile ja kaks noorsoole. Noorsoo-etenduste alal oli lisaks veel uudsena nukulavastus. Ka publiku suhtumine ja osavõtt ei ole lootusi petnud, vaid on olnud isegi üle ootuste hea. Lavastuste kunstilise menuga võib täiesti rahul olla, kuigi mõne lavastuse puhul ajakirjanduse arvamised lahku läksid, nagu „Kolmanda kompanii“ ja „Kuningal on külm“ puhul. Publiku tunnustus aga nimetatud lavastusile näis olevat üksmeelne, mida tõendas publiku erakordne elevus nende lavastuste ümber.

Etenduste, publiku ja kassa arvud esimesel hooaja poolal ületasid eelarve. Kuni 1. jaanuarini anti 191 etendust 43.942 vaatlejaga ja Kr. 28.783,73 kassaga. Võrdluseks võiks märkida, et hooaja I poole eelarves oli ette nähtud 140 etendust Kr. 27.000.—kassaga.

Möödunud hooaja poolal Draamastudio teatri tegevust teataval määral häirivaks nähtuseks võiks nimetada mõnede teatrite viimase aja eriti intensiivset ringreiside harastust, mis kontakti ja süsteemi puudumise tõttu on tekitanud soovimatuid kollisioone nii Draamastudiole kui ka teistele asjaosalistele. Loodetavasti suudetakse lähemal ajal nimetatud küsimust koordineerida ja ringreiside korraldamise alal kindel kord maksmata panna.

Järgmiste lavastustena on Draamastudio teatril ettevalmistusel A. H. Tammsaare-A. Särevi „Kõrboja peremees“ A. Särevi juhatusel, mille esietendus toimub jaanuari lõpul, ja A. Adsoni „Üks tuvi lendab merele“ R. Tarmo juhatusel, mida kavatakse esietendada veebruari esimesel poolal.

Kirjanik O. Lutsu juubeli tähistamiseks on ettevalmistamisel „Kevade I ja II“ dramatiseering „Joosep Tootsi“ nime all. Dramatiseerib A. Särev ja lavastab Leo Kalmet. Esietendus toimub 7. veebruaril.

Noorsooteatri alal on ettevalmistusel uus nukulavastus. Ühenduses nimetatud lavastusega, toetudes eelmise lavastuse kogemustele, on käimas nukkude süsteemis ka tehnilised viimistlused. Seekord on eeskava koostatud kolmest ühejärgulisest, H. Vaksi poolt nukuteatri jaoks kohendatud instseneeringust. Tegelasteks on seekord peale inimeste ka loomad ja fantastilised olendid. Üks stseen kujutab tsirkust.

L. Zilahy komöödia „PAIKE PAISTAB“ Estonias
 Näitejuht — P. Pöldroos, lavapilt — V. Peil. Pildil stseen I vaatusest

ESTONIA

Sõnalavastuse alal võib Estonia käesoleva hooaja-poolle uudiseist ette teatada kõigepealt Hugo Raudsepa näidendi „Lipud tormis“ esietendust vabariigi aastapäeval, 24. veebruaril. „Lipud tormis“ on teos, mis Estonia äsjasel näidendite-võistlusel tunnistati auhindamiskomisjoni poolt parimaks. Ta kujutab 1917. a. revolutsiooni sündmusi eesti rahvusväeosade loomise ümber ta ühes talus maal, ajavahemikus suvest kuni enamlaste võimu kuudeni talvel. Hugo Raudsepa senisest näidenditoodangust erineb „Lipud tormis“ suurel määral oma tõsisema ja dramaatilisema ülesehituse tõttu; mõnes kõrvaltseenis ja mõne humoristliku kuju kaudu siiski avaldub selgemalt ka autori senine elujõu-filosoofia ja „Mikumärdi“ ning „Vedelvorsti“ ürgne optimism. Tunnustust väärib see avarus ja objektiivsus, millega Raudsepp ses teoses kõige ta patriootilise põhihäälestuse juures suhtub revolutsioonija poliitilistele probleemidele ja koguni meie rahvuslaste vastaseile. „Lipud tormis“ pakub muide huvitavaid võimalusi Estonia näitlejaspere arvukamaks töölerakendamiseks ja dramaatiliseks grupeerimiseks.

On võimalik, et hiljem avaneb väljavaateid ka mõne muu Estonia näidendite-võistlusel paremaks osutunud teose lavaletoomiseks. Esialgu aga on kaalumisel kõigepealt R. C. Sheriffi näidendi „St. Helena“ lavastamise võimalus Paul Pinnaga Napoleoni osas. „St. Helena“ nimelt käsitleb kirjanduslikult õige huvitaval ja tihedal kujul Prantsusmaa suure keisri viimseid kurbi eluaastaid ookeanisaaarel, inglaste valve all. Urtest muusikalavastustest tuleb peale Paul Abrahami opereti „Džaina“ (mille esietendus oli 16. jaanuaril) 13. veebruaril publiku ette Monjuszko ooper „Halka“, mille lavastust juhtima saabus 17. jaanuaril Varssavi konservatooriumi professor Fr. Freszel. Kavatsusel on lavastada ka tšehhi helilooja Jara Beneši operett „Rohelisel aasal“.

Lähem tulevik on Estonias õige vaheldusrikas välismaiste jõudude külaskäikudelt. Tallinlasile juba tuttav kuulus poola koloratuur-sopraan Bandrovskaja-Turkska esineb 22. jaanuaril „Rigoletto“ Martin Tarase saatel ja 25-dal „Boheemis“ — Mimi osas. 28. jaanuaril ja 1. veebruaril võib Estonias kuulda jaapani lauljannat Tapales Isangi ooperi „Madam Butterfly“ nimiosas; Linkertoni osa ses ooperis täidab hispaania tenor Gondzales.

Eestit juba külastanud hispaania tantsijanna Nati Morales esineb Estonia laval 9. ja 11. veebruaril. Läbirääkimised on käimas ka kuulsa india tantsijanna Nyota Inyokaga, kes külastaks Estoniat veebruari teisel poolel.

TOOLISTEATER

Töölisteatri tegevus 1936/37. a. hooaja esimesel poolel ületas kõik ootused. Kuigi teater on siirdunud tõsisemale repertuaarile ja seni antud kuue uuslavastuse hulgas ei leidu ainustki komöödiat, on teatrikülastajate hulk võrreldes eelmise aastaga tunduvalt tõusnud ja ka etenduste keskmine arv on suurenenud. Kuni 10. jaanuarini on teater jõudnud anda 135 etendust, mida on vaatamas käinud 48.379 inimest (keskmiselt 351 etendusel) ja mis teatritele on annud kassatulu Kr. 24.979,51 (keskmiselt Kr. 185.— etend.). Hooaja lõoknumbriks on ikka jäänud Mälk-Särevi „Öitsev meri“, mida on mängitud juba üle 30 korra, ilma et huvi selle vastu oleks vähenenud.

Detsembris ja jaanuaris raskendas teatri tööd õige valusalt Linda Reiali ootamatu haigus, mille all eriti kannatas „Othello“ lavastus, kus Reialit väga raske oli asendada.

„KARU LÄHEB MEE LÖKSU“

A. Adsoni uus komöödia pidi jõudma esietendusle juba 21. jaanuaril, aga kuna mitmes lavastuses osaliste ümbervahetamise tõttu proovid kannatasid, siis tuli esietendus edasi lükata 28. jaanuariks. Uues tükkis on peaosas A. Teetsovi käes, kes sellega ka tähistab oma 30-aastast lavategevust.

„Karu läheb mee löksu“ on vaimukas ja elavalt kirjutatud komöödia, kus kõverpeeglis näidatakse abielu rasket sobivust, kui pooltel on liig erinevad kalduvused, ja ühtlasi ka naeruvääristatakse naisliikumise mõningaid ekstreemseid kalduvusi. Komöödia teem on nii aktuaalne, et mitmed naisliikumise tegelased on tüki vastu hakanud huvi tundma ja selles avastanud koguni naiste üheõiguluse võitluse halvustamist, mille arvamine põhjeneb aga vaid arusaamatusel, sest autor heatahtliku huumoriga piitub nii mees- kui ka naissoost „tegelinskeid“, kellele nende „seltskondlik“ tegevus on vaid oma snobistliku laiskuse rahuldus. Igatahes on huvi tüki vastu suur ja selle huumor ning lavalikkus ennustavad sellele suurt menukust. Lavastajaks on P. Põldroos.

„VALGE LAGENDIK“

Jaanuari alul algasid ka E. Tammlaane näidendi „Valge lagendik“ proovid, mille lavastab A. Särev ja mis saab lavaküpseks 4. veebruaril. Selle autor on tuntud andeka

B. Weilleri näidend „MARY DUGANI PROTSESS“ Ugalas

Näitejuht — E. Tinn. Pildil esiplaanil: Mary (L. Vohu), Jimmy (E. Tinn) ja pr. Rice (H. Raa)

vestekirjanikuna ja „Valge lagendik“ on ta esikteos kirjanduse alal. Sellest hoolimata on uus näidend küps teos ja kuulub parimate hulka meie viimaste aastate näitekirjanduses. Selle ainevald on täiesti uudne ja värske — see käsitleb Viru ranniku piirivõõrad elu pooltosinat aastaid tagasi. Autor on osanud terava silmaga tabada suure hulga elulisi tüüpe, näidendi keel on rahvapäraselt värske, kuid lisaks on ka sündmustiku areng üles ehitatud haruldase dramaatilise pingega ja põnevusega. Autori suhtumist oma tegelastele loortab eriline südamlikkus ja teoses on nii tegevuse pooldest kui ka lavapildiliselt nii rohkesti meeleolulist hellust, et see saab tõsiseks võistlejaks „Öitsvale merele“.

EDASPIDINE REPERTUAAR

Järgmisteks lavastusteks on: N. Pogodini „Aristokraadid“ P. Põldroosi lavastusel (tüki tõlge M. Raualt), Brechtweilli „Kolmekrossi ooper“ samuti P. Põldroosi lavastusel, M. Jotuni „Mehe küljeluu“ ja R. Janno „Metsmees“ A. Särevi dramatiseeringul ja lavastusel. Kunderi „Kroonu onu“ ja Blaumani „Sillamatsi rätsepad“ peavad paratamatult jääma tulevaseks hooajaks.

ÖPPERUHM

Öpperühma koosseisu täiendati sügisel tunduvalt ja sealt näib võrsuvat rida andekaid jõude. Lähemal ajal valmib öpperühma katsetööna Brigaderi „Suur saak“ esietenduseks.

VANEMUINE

algab hooaja teist poolt suure töökoormatusega. Jaanuarikuuks kavatakse anda kaks uuslavastust, kuna möödunud sügisel poolhooajal uuslavastuste arv mitmesugustel põhjustel oli harilikust ja kavatakse väiksem.

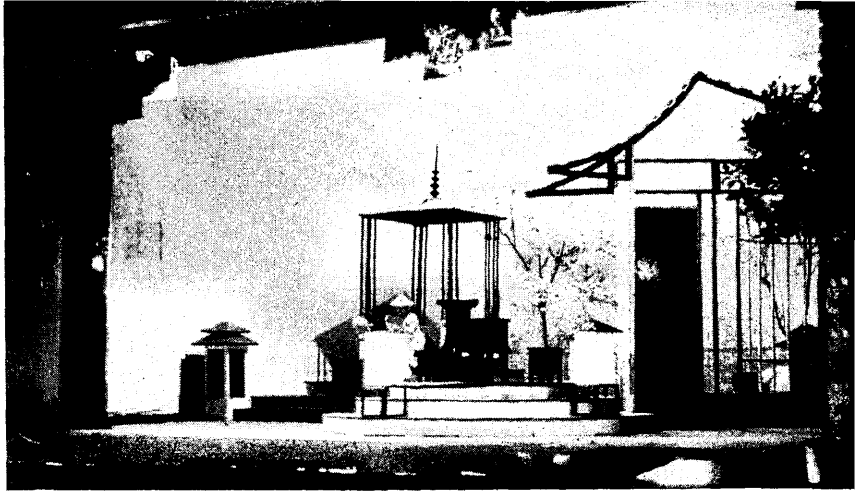
21. jaanuaril tuli esietendusele Anne Nicholsi kolmevaatuseline lustmäng „Iiri roos“ K. Aluoja juhatusel.

Sellele järgneb arvatavasti 28. jaanuaril Paul Abrahami kuuepildiline operett „Džaina“ („Tütarlaps teemajast“) Alfred Grünwaldi ja Fritz Löhneri tekstiga. Lavastab A. Mering. Muusikalt moodne, tegevuselt väga kirev ja vaheldusrikas — töötab see operett kujuneda menuraks. Kuna tüki lavastus nõuab paljude tegelaste tõsise rakedamist, avaneb sellega võimalus lasta esineda teatri kooril, öpperühmadel ja tantsutrupil, kellest eriti viimane seni iga esinemise puhul on saavutanud üksmeelset kiitust ja tunnustust. Kogu operett pakub suuri võimalusi mitmesugusteks lavaefektideks, nõuab näitlejailt head ettevalmistust ja on muusikalt väga ilmikas ning omapärane. Kuna Vanemuine operette edaspidi oma mängukavasse vähem võtab, püütakse seda suurema hoole ja põhjalikkusega ette valmistada neid, mis lavale lastakse.

Järgmiseks uuslavastuseks on nüüdisaja läbilõõnuima prantslase Marcel Pagnoli neljavaatuseline näidend „Jazz“, mille lavastab K. Aluoja. See näidend on eriti huvitav oma ideelt ja ülesehituselt, milles näitekirjanik püüab valgust heita mõistuse ja kirgedele, väimse teadusliku töö ning lõbusa maailmaelu vahelisele võitlusele, mis toimub vana õpetlase, kreeka filosoofiast ja „Phaedokit“ uuriva prof. Blesse, ümber. Tüki tugevus on just ta psühholoogiline pingsus ja erksus, mis viib näidendis „niskamäeliku“ vaidlavale lõpule — ta enda noorus lõpeb jazzihelide ja noorte naiste naeru saatel, kuna see noorus oma tungide ja rõõmudega oli maha surutud raamatute poolt. Näidend võimaldab pinevat ja nauditavat mängu anda nii tüüpidelt kui ka ansambliilt, mis ongi seni olnud uue Vanemuise suurimaks püüdeks.

Hooaja sügisese poole töö oli Vanemuises hoolimata kõigist raskusist õnnelik ja tulemusrikas ning ületas eelmise hooaja sama ajavahemiku nii kunstilistelt saavutustelt kui ka kassalt, etenduste arvult ning publiku rohkuselt, olgugi et möödunud hooaeg omakorda oli kõikidest eelmistest märksa parem.

Samu tulemusi loodab teater saavutada ka eeloleval poolaastal. Samuti tahab teater järjekindlalt edasi viia sisemist ülesehitustööd, et püsiks ja saaks kindla aluse Tartu tõusev teatrivi.

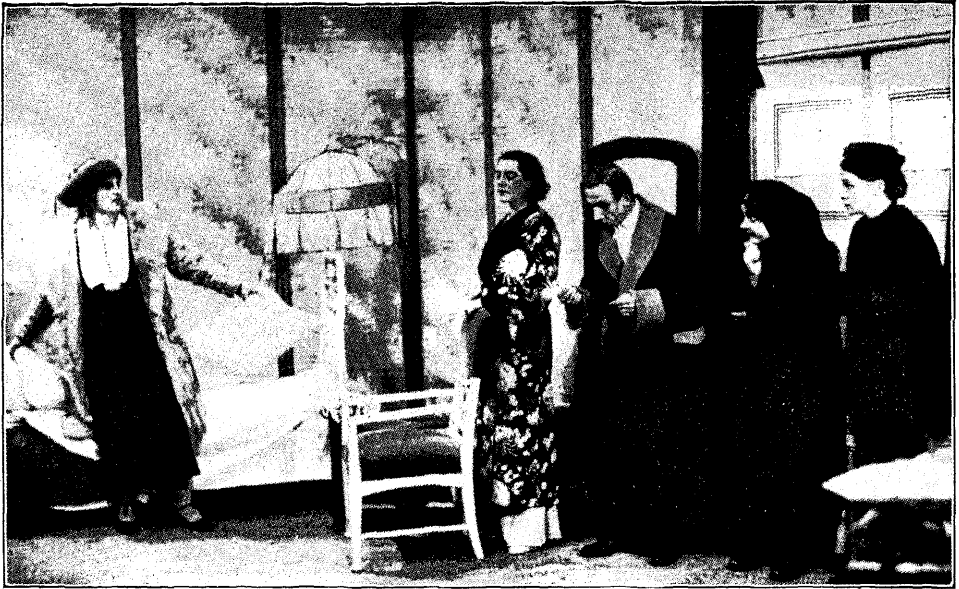
VANEMUISE TEATER

Oper „MADAME BUTTERFLY“. Lavastus - K. Aluoja
lavapilt - V. Haas. Pildidel stseenid I vaatusest

VANEMUISE TEATER

A. Kitzbergi näidend „PÕUE TALUS“
Näitejuht - A. Mering, lavapilt - V. Haas.
Pildil stseen II vaatusest

H. Vuolijõe näidend „NISKAMÄE NAISED“ Endlas
Lavastus — E. Lemmiste, lavapilt — U. Halla. Pildil stseen II vaatusest

NARVA

Käesoleva hooaja esimesel poolel on teater annud etendusi Narvas 39 ja Virumaal ning Rakveres 5, kokku 44, neist: sõnalavastusi 38, operetti 5 ja võõrusetendusi väliskülastajate 1. Vaatlejaid on olnud Narvas 9244 ja Virumaal 1231, kokku 10.475.

Võrreldes möödunud hooaja sama ajaga on märgata tõusu. Nii on keskmine külastajate arv käesoleval hooajal etenduse kohta 238 inimest, vaatamata sellele et möödunud hooaja esimesel poolel anti 18 operetietendust käesoleva hooaja 5 vastu. Samuti on tõusnud ka kassa keskmine.

Lavastusi on olnud 7, neist 5 uut ja 2 eelmise aasta lavastust. Uutest lavastustest on seni suurima menu osaliseks saanud „Platon Kretšet“ ja „Tütarlaps tänaval“ ja operett „Tsirkusprintsess“. Kuna „Tütarlaps tänaval“ jõudis lavale alles detsembrikuu teisel poolel ja võrreldes ta senist edu, kus ta 1. jaanuaril andis rekordilise vaatlejate arvu ja kassa, võib teda juba nüüd pidada läbilöönuimaks sõnalavastuseks viimaste aastate jooksul.

Jaanuari teisel poolel läheb lavale Hella Vuolijõe „Niskamäe naised“ A. Bergeri lavastusel. Sellele järgneb A. Sepa ja E. Rossmanni operett „Tütarlaps kodumaata“ Agu Lüüdiki lavastusel. Edaspidises repertuaaris on veel ette nähtud tõlkeist Trigeri näidend „Õnnelik abielu“ ja Anne Nicholisi „liri roos“ ning 1—2 algupärandit, mis selguvad lähemal ajal.

Üldiselt võib teatri töö seniste tulemustega täiesti rahule jääda. Ansambel on kasvanud ühtlasemaks ja tihedamaks. Lavastajaina on seni väarikalt oma töö teinud A. Lääne, K. Viljur, F. Malmsten ja R. Alamaa.

✦

31. jaanuaril pühitseb teatri parim karakternäitleja Aliide Alaküla oma 10-a. lavategevuse juubelit „Niskamäe naistega“ vanaperenaise osas. A. Alaküla tuli Narva teatrisse 1926/27. a. hooajal, kus ta esimest korda esines 4. novembril 1926. a. naljamängus „Ullikeses“ Miina osas. Varemalt tegutses ta asjaarmastajana Kreenholmi Rahvamajas. A. Alaküla on aja jooksul oma õige laialdase mänguskaalaga ja eriti painduva tüüpipe loomisega võitnud Narva teatripubliku täielise sümpaatia. Ta on alati väsimatult olnud nende ridades, kes on võidelnud Narva teatri „homse päeva“ eest, ja nagu pole tulnud mõttessegi, et see töö kannab aastaidki endaga kaasa. Aga ega see aeg veel kõike ütle; küllap need aastad, mis nüüd on täis, Aliide Alakülale kui näitlejale on olnud kujunemise ja selginemise aastaks. See „päris õige“ töö seisab alles ees, kus A. Alaküla üllatab meid uute, veel suuremate saavutustega.

UGALA

Ugala teater alustas 1936/37. a. hooaega uuestimoodustatud trupiga sõnalavastusteatrina. Algul avaldati kartust, et sõnalavastusteater Viljandis ei löö läbi, kuid tagasi-vaade hooaja esimesele poolele ja arvulised kokkuvõtted näitavad, et nimetatud kartus ei pidanud paika.

1936/37. a. hooaja esimesel poolel toodi lavale 11 lavastust, neist 2 on korratud eelmisest hooajast. Uusi lavastusi on 9, neist neli algupärandid. Hooaja I poole lõpplavastusina toodi detsembrikuus lavale Ed. Tinni lavastusel B. Weilleri „Mary Dugani protsess“ ja A. Nicholisi „Iiri roos“ ja K. Söödori lavastusel P. Rummo lastenäidend „Lõunatuule eksirännak“. Hooaja II poolel tuuakse välja rida algupärandeid, neist esialgu olgu mainitud A. Adsoni „Karu läheb mee lõksu“ ja E. Vaiguri uus rahvatiikk „Trump lamooriga“. Peale mainitute tuleb lähemal ajal lavale kõmusünnitanud H. Vuolijoe näidend „Niskamäe naised“.

Etendusi on hooaja I poolel antud 69 läinud aasta sama aja 61 vastu. Eelmainitu näitab, et töö teatris on olnud väga intensiivne. Tähelepanav on ka asjaolu, et Ugalale tuleb käesoleval ajal eriti palju küllakutseid nii oma- kui ka naabermaakondadest. Tahes-tahmata ei suudeta kõiki rahuldada. Esmajoones arvestatakse oma maakonda ja võimaluse piirides püütakse rahuldada kaugemaid.

Üldiselt on käesoleva hooaja lavastused kunstiliselt õnnestunud ja saanud vastava tunnustuse osaliseks nii publiku kui ka arvustuse poolt. Viimasel ajal on etenduste külastajate arv näidanud tõusutendentsi ning väljamüüdud maja pole ka Viljandis enam harulduseks.

Ugala astub uude aastasse heade lootustega. Trupp on leidnud täielise kontakti publikuga ja saavutatud poolehoid tiivustab näitetruppi veel intensiivsemale tööle, et tagada teatrikülastajate täit rahulolu ka hooaja lõpupoolel.

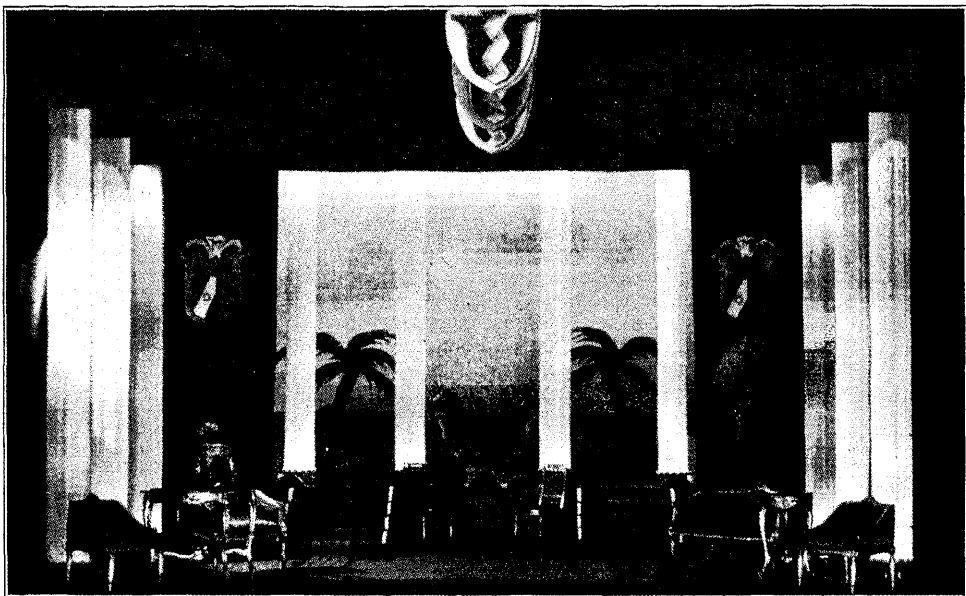
KANNEL

Kandle teater võis hooaja esimese poole lõpetada rõõmustava edu märkimisega. Nagu kokkuvõtted hooaja esimesest poolest näitavad, on Võru teatri tegevus möödunud suure aktiivsusega, ületades eelmise aasta vastavad arvud peaaegu 100-protsendiliselt.

A. Nicholisi lustmäng „IIRI ROOS“ Ugalas

Lavastus — E. Tinn, lavapilt — J. Kangilaski

F. Arnoldi ja E. Bachi operett „DOLLY“ Valga „Sädes“
Näitejuht — F. Pettai, lavapilt — K. Rooleid

Üldse käis Kandle teatris käesoleva hooaja esimesel poolel kokku 6655 inimest. Teatri sissetulekuid on kokku 3000 kr., välja arvatud toetused. Üldse on antud 29 etendust ja keskmiselt on külastanud iga etendust 230 inimest. Keskmine kassa iga etenduse kohta on 85 krooni. Olgu tähendatud, et Kandle teater tõi lavale hooaja esimesel poolel ainult sõnalavastusi, kuna operette tuuakse lavale hooaja teisel poolel. Võru linnas andis Kandle teater 19 etendust ja pealeselle 10 ringreisietendust. Uusi teoseid toodi lavale teatri hooaja esimesel poolel viis, kuna eelmise aasta repertuaarist korraldi kaht sõnalavastust. Kõige menukamaiks kujunesid Rudolf Tõrõki „Tütarlaps tänaval“, Mälgü-Särevi „Öitsev meri“, Arnoldi ja Bachi „Hooldaja“ ja Kitzbergi „Libahunt“ ning suure menu osaliseks on saamas ka äsja esietendusele tulnud G. Berri ja L. Verneüli „Naisadvokaat“.

Äsja oli esietendusel „Naisadvokaat“, mis läks väljamüüdud saali ees. Samuti on hea eduga läinud A. Korneitšuki „Platon Kretšet“ ja G. G. Ge „Trilby“. Vana-aasta õhtul korraldas Kandle teater lõbusa segaeeskavaga õhtu, mis oli Võrus esimene selle sarnane. Üllatavalt oli ka sel õhtul teatrisaal publikust tulvil.

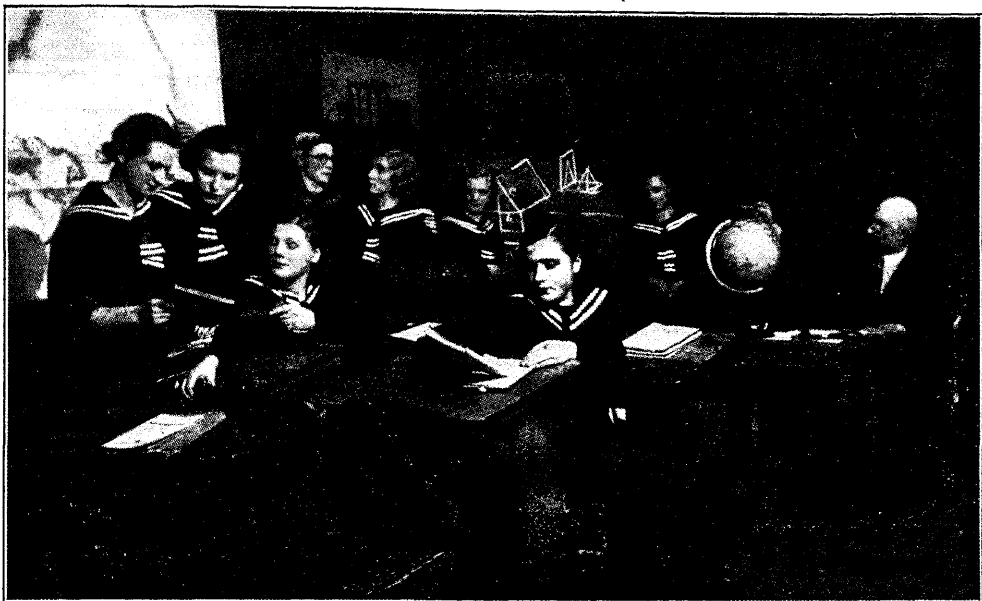
Hooaja teisel poolel on Kandle teatri repertuaaris ka paar muusikalavastust. Tavaliselt toovad muusikalavastused teatreile tõhusaid kassasid ja seda seni ka Võrus. Nii võib Kandle teater käesoleva hooaja kevadel lõpetada kindlasti veelgi paremate tulemustega. See kõik näitab, et Võru teatris tehakse tööd suure hoole ja innuga.

VALGA

Valga „Sädes“ kestab pidevalt edasirühkiv vaim ja senised töötulemused kindlustavad parema väljavaate teatri edaspidiseks arenguks. Näitlejaskond omandab üha enam mängulist ühtlust, mis tagab kõikide lavastuste kordamineku. Näitejuht F. Pettai on lühikese aja kestes suutnud rakendada näitlejaskonna loovale tööle, kusjuures iga tegelane on pakkunud oma parima.

Enne pühi alati „Tütarlaps tänaval“ õppimist, mis aga ettenägemata põhjustel siiski jäi lavale toomata.

Selle asemel lavastati Istvan Békeffi komöödia „Vabandamatu tund“, mis kõigiti ladusalt õnnestus ja publikult sooja vastuvõtu leidis. Sellele järgnes pühadeks F. Arnoldi ja E. Bachi operett „Dolly“. See oli esimene katse operetiga sel hooajal, kuid õnnestunud koosseisu tõttu võib sedagi lugeda kordaläinuks. Eriti tuleb siin alla

J. Békeffi näidend „UNUSTAMATUD HETKED“ Valga „Sädes“
 Näitejuht — F. Pettai, lavapilt — K. Rooleid

kriipsutada dekoraator K. Rooleidi tööd, kes mõlemates ülalnimetatud lavastustes lõi värviküllased ja stiilikindlad dekoratsioonid.

Praegu käib ettevalmistus H. Vuolijõe „Niskamäe naistega“, mis tuleb lavale jaanuari lõpul. Sellele järgneb kohaliku noorkirjaniku A. Tamme näidend „Ihnur“, mis möödunud hooajal läks Narva teatris.

KURESSAARE TEATER

Käesoleva hooaja esimene pool möödus töö ja edu tähe all. Teatri küllastajate arv on märgatavalt kasvanud. Üldse on antud 6 lavastust, neist eriti menukaks osutusid sõnalavastused O. Indigi „Inimene silla all“ ja R. Töröki ja Th. Emödi „Tütarlaps tänaval“.

Hooaja teise poole esimese lavastusena tuleb jaanuari lõpul lavale Bishitsky komöödia „Kindralihärra Maks“, kuna „Vabandamatu tund“, mis esialgu kavas oli, tuleb lavastusele vahest märtsis.

Jaanuarikuu lõpupoole on veel kavas korraldada kirjanik O. Lutsu 50. sünnipäeva puhul mälestusõhtu, kus ettekandele tuleksid O. Lutsu 1-vaat. naljad „Kapsapea“ ja „Kalevi kojutulek“.

6. veebruaril märgib oma 10-a. kutselist tegevust teatri tantsu- ja liikumisjuht Adja Kuljus tantsuetendusega, kus esinevad ta õpilased karaktertantsudega ja 3-pildilise tantsustseeniga „Hans ja Greete“. Veebruaris, vabariigi aastapäevaks, on lavastusel Aug. Mälgu „Õitsee meri“.

Ilmastikuolude tõttu pole teatril, peale ühe korra, võimalik olnud etendusi korraldada maakonnas, kuid nende korraldamisele asutakse kohe, kui teoolud lubavad, sest nõudmisi ja soove nende korraldamiseks on tulnud maaseltsidelt rohkesti.

Tühi kott ei seisa püsti

— saafke kohe dra „Teatril“ hangitud tellimused!
 Kvittungid tellimuste vastuvõtmiseks saadeti Teile no-
 vembrinumbriga — kasutage neid!

Bulgaaria Näitlejate Liidu tegevusest

Bulgaaria Näitlejate Liit on 1921. a. asutatud kultuuriline ja kutseühinguline organisatsioon, peasukohaga Sofias, osakondadega provintsis. Liidu eesmärgiks on kaitsta oma liikmete kutsehuvet ja töötada amateatri arendamiseks ja edasijõudmiseks.

Liikmeks on kõik ooperi-, draama- ja operetinäitlejad, dekoraatorid, etteütled ja lavameistrid, kes eranditult elavad teatrile ja teatrilt. Seega ühendab liit ühte organisatsiooni kõik näitlejad nii riigi- kui ka era- ja provintsiteatrist. Liikmed jagunevad tegev- ja toetajaks-liikmeks. Toetajaliikmeil ei ole hääleõigust, nad omavad aga muidu kõik tegevliikmete õigused. Kes teatritegelasist tahab astuda liidu toetajaks-liikmeks, peab läbi tegema 3-aastase katseaja ja maksma sisseastumishüvituse, n.-n. „töötamisõiguse“. Toetajaliikmed võivad saada tegevliikmeks, kui nad veel lisaks 3 aastat liidu juures on olnud tegevad. Liikmeks võetakse vastu ainult sellased teatri alal tegutsesjad, kes oma tegevusega ja käitumisega tõendavad oma teatri juure kuulumist, mida väga täpselt ja valjult kontrollitakse. Kandidaate, kes katseaja kes-tes oma käitumisega näitleja kutse heale nimele ja huvidele on olnud kahjulikud, ei võeta liikmeks vastu.

Liikmed maksavad 1) liikmemaksu, 2) n.-n. „vastastikust abi“ ja 3) „internationaalset hüvitust“.

Liit peab ülal 3-me heategevat ala: a) pension, b) vastastikune abi, c) vanadekodu. Raha nendeks heategevusaladeks tuleb kokku a) liikmemaksudest, b) hüvinguist „Vastastikune Abi“ ja „Tööõigus (tööluba)“, c) à 1 Lew igalt liidus tunnustatud teatrite sisseminekupiletilt, d) sissetulekust etenduselt, mis antakse jõulu kolmandal pühäl kõigis teatris liidu heaks, n.-õ. „teatripäevalt“, c) märkidest, mis müüakse sel päeval, g) 5% riigi toetusest, mis antakse liidu vaheltsobitusel erateatritele, h) 5% honorarist kohapealseilt ja välismaa võõrusetendusilt ja autorihonoraridest, i) ajakirjadest ja teistest liidu väljaannetest.

Liit andis välja oma ajakirja, mis aga 6 aasta eest läks hingusele.

Tõrõki-Emõdi näidend „TUTARLAPS TÄNAVAL“ Narva teatris
Näitejuht — R. Alamaa, lavapilt — V. Peil. Pildil stseen III vaatusest

Loetut — nähtut — kuuldut

Veel hiljuti kõneldi meil teatrikrüisist ning otsiti abinõusid, kuidas enam külastajaid meelitada teatrisse. Nüüd on asjaolud tubliski muutunud ja meil pole erilist põhjust kaevata teatrikülastajate vähesuse üle. Aga see pole igal pool nii. Eriti maades, kus end annab tunda suur tööpuudus, samuti majandusliku krüisi nähtused, võõrduvad teatavad rahvakihid täiesti teatrist.

Muuseas on seda märgata Viinis. Selle tõttu alustati seal hiljuti aktsiooni, mille ülesandeks oleks tõmmata rahvast suuremal hulgal jälle teatrisse. Need on nimelt väikekaupmehed, kelle arv Viinis ulatub üle 50 tuhande ja kes on koondunud oma organisatsiooni. Viimane on korraldanud liikmete vahel ankeedi selle kohta, millal keegi on viimast korda käinud teatris, mitu korda ta aastast seal käib ja missuguseid tükke ta eelistab. Küsimusele on vastanud umbes 1000 isikut.

Need vastused annavad huvitava pildi sellest, kuidas on Austria pealinnas lugu kehvema kihi teatriskäimisega. Nii vastavad mitmed küsimusele, millal nad viimast korda on teatris käinud: „Aegumise tõttu pole see päev enam meeles“ või „ammu juba on ununenud see õnnelik aeg, kus mina endale veel võisin lubada säärast luksust“ või isegi „juba 18 aastat pole ma enam teatris käinud“. Küsimusele, mitu korda aastas käib keegi teatris, leidub vastuseid: „Varemalt käisin üks kord nädalas teatris, nüüd ei saa ma endale kahjuks seda enam lubada“ või „käin teatris kolm kuni neli korda aastas, kuid seda ainult siis, kui ma liig väsinud ei ole oma päevatööst, sest käin ainult seisuplatsil“. Üks küsitud vastab: „Võitlus olemasolu eest sunnib meid ikka enam pühendama aega rahateenimisele, mille tõttu vaimsed varad jäävad meist üha enam eemale. Seepärast peaks meie organisatsioon hoolitsemata oma liikmeskonna vaimse ja kultuurilise edasiarenemise eest, et meie seisuse taset tõsta“.

Selle avalduse põhjal korraldas väikekaupmeeskonna juhatus parimate vastuste saatjatele teatriskäimise Viini suurimais teatris, hankides sel puhul viimastelt välja igasuguseid soodustusi. Samal ajal võeti tarvitusele kõik abinõud, et sääraseid teatriskäimisi korraldada perioodiliselt kõigile organisatsiooni liikmeile lüüdateatris, Josephstadi teatris, Saksa Rahvusteateris, Theater an der Wien'is ja Skalas. Kuna suurem osa väikekaupmeestest on perekonnainimesed, loodetakse Viini lavadele võita kuni 150.000 külastajat.

Kui see üritus peaks küllaldast vastutulekut leidma teatrite administratsioonide poolt, siis loodetakse, et ka teised kutseorganisatsioonid hakkavad jäljendama väikekaupmeeste eeskujul.

Oleme näinud ja kuulnud teatrietendusist, mis on korraldatud mõneks heategevaks otstarbeks. Omapäraseimaks sel alal peaks olema küll ühe ungari väikelinna teatri ettevõte. See teater korraldas möödunud jõulureedel etenduse, kus pääsmehinnaks pidi iga külastaja teatrikassasse ära andma vähimasti poolekilolise paki toiduaineid. Edu oli suurem kui loodeti. Maja oli välja müüdnud ja enam kui 600 pakki võidi saata järgmisel päeval näitlejaskonna poolt linna vaestele ja lasterikastele kehvikperekondadele jõulukingiks.

Kas ei vääri see algatus järeletegemist? Teatritegelaste pöördumine sel puhul teatrikülastajate poole leiaks kindlasti sooja ja elavat vastukõla.

Kirjutasime eelmises numbris Moskva Kammerteatri juhust A. Taiirovist seoses temale tehtud etteheidetega näitleja kui loova isiksuse unarusse jätmise pärast. Seda „režissööri diktatuurist“ vabanemise tendentsi võime märgata nüüd ka kirjutustes, mis viimasel ajal on vene ajakirjanduses ilmunud Meierholdi kohta. Märgitakse kõigepealt, et Meierholdi teater oma repertuaariga ei leia koostööla tänapäevaga ega ole suutnud luua tihedat kontakti omamaa näitekirjanikega. Näitleja on jäänud tagaplaanile: iga Meierholdi lavastus on omaette kunstiline tervik ja meistr töö — sin on täiesti täpselt ja väga peenelt välja töötatud režissööri partituur, kus muusika, valgustus, misansteemid, kogu etenduse sisemine rütm on üksikasjadeni läbi mõeldud ja viimsete võimalusteni välja töötatud. Nende „lavastus-partituuride“ järgi võib aastakümnete pärast restaureerida iga Meierholdi lavastuse. Kuid üht neis ei ole — näitleja poolt kehastatava kuju sisemist analüüsi, iseloomustamist ja karakteristikat, tihti näitleja saab ainult kuju välise kest. Ja see on kui rooste, mis sööb Meierholdi suurejoonelise loomingul.

Edasi märgitakse teatri aeglast töötempot. Teater toob välja hooajal ainult mõned uuslavastused, mille tõttu näitlejad ei saa küllaldaselt uusi osi. Kurioosumina nimetatakse näitlejat Sverdlini, kes viimase 4 aasta jooksul ei ole saanud ühtki uut osa, samuti E. Garinit, kes ei ole saanud kaasa mängida üheski uues lavastuses juba 8 aastat!

Nõukogude Venes on algatatud aktsiooni üksikute artistide ülemäära kõrgete honoraaride vastu. Aktsiooni terav ots ei ole sihitud nii palju selle vastu, et honoraarid on kõrged, vaid et niikuinii kõrgeid honoraare veelgi tõstetakse. Eriti tehakse etteheiteid selles asjas Riiklikule Filharmooniale. Sel puhul on vene ajakirjanduses toodud andmeid, mis võimaldavad saada umbkaudse pildi sellest, kui kõrged on Nõukogude Venes praegu oma kunstnike honoraarid üldse (välismaalaste kohta on maksvad muidugi kõrgendatud erinormid). Toogem mõned nimesed ja arvud: viiuldaja Erdenko sai 1935. a. kontserdi pealt Rbl. 600.—, nüüd on ta honoraar tõstetud Rbl. 1000.—; viiuldaja Furer — enne Rbl. 400.—, nüüd Rbl. 600.—; lauljatar Vörlan — 750—1000; viiuldaja Reisan ja pianist Golubovskaja kokku enne Rbl. 600.—, nüüd Rbl. 800.—, artist Lemešev — 2500—2750; dirigent Golovanov — 1200—1500; laulja Baturin — 700—1000; lauljatar Stepanova Moskva Suurest Teatrist sai enne kontserdilt Rbl. 2000.—, nüüd Rbl. 3000.—, Slivinski — enne Rbl. 2000.—, nüüd Rbl. 2500.— jne.

Võrdluseks olgu märgitud, et harilikku töölise palk on 250—400 rubla kuus. Rubla ametlik kurss on praegu ca 75 senti.

Salzburgi iga-aastased kuulsad pidumängud peetakse käesoleval aastal 24. juunist kuni 31. augustini ning kavasse on võetud: Toscanini juhatusel ooperid „Fidelio“, „Meistersinger“ ja uuslavastusena „Võluflööt“; Bruno Walter dirigeerib „Don Giovanni“ ja „Orpheus“ ning uuslavastusena „Euryanthe“ ja „Figaro“ itaalia keeles. Hans Knappertsbusch juhib „Rosenkavalier“i ja „Elektrai“. Max Reinhardti juhatusel kantakse ette „Faust“ ja „Jedermann“. Kavas on veel kuus kontserti Toscanini, Walteri ja Knappertsbuschi dirigeerimisel, doomkontsert ja Mozarti serenadide öhtu.

Seoses Pariisi maailmanäitusega, mis ajaks tahetakse kutsuda Pariisi võõrusetendusis andma kuulsaimaid Euroopa ja Ameerika teatreid, on ka Viini Rügiooper saanud kutse esineda Suures Ooperis Mozarti töödega. Prantslased eelistaksid kuulda ka Glucki „Orpheus“i, mida aga viinlased ei taha Pariisis esitada, kuna see seisab, nagu on märgitud eelpool, nende Salzburgi pidumängude kavas ja ettekanne Pariisi rahvusvahelise publiku ees võiks vähendada väliskülastuste arvu Salzburgi pidumängudele. Kaalumisele tuli veel „Fidelio“, kuid ka sellest tuli loobuda, kuna seda on Pariisis viini ja saksa näitlejate poolt korduvalt ette kantud.

Teise etendusena antakse arvatavasti „Don Carlos“, ehkki viinlased põhimõtteliselt on vastu esitada võõrusetendusel välsaautorite töid, kuna seni on piüütud võõrusetendusel pakkuda alati oma autorite teoseid. Sääski lepiti seekord itaalia ooperi „Don Carlos“ ettekandmisega, kuna seda teost tuntakse Pariisis võrdlemisi vähe ja „Don Carlos“ on saavutanud oma lavalise menu just viinlaste ettekandes.

Kroonika

KODUMAALT

● Tallinna linnavalitsuse stipendium, Kr. 300.—, mis määrati Eesti Näitlejate Liidu korraldusse seoses eesti kutselise teatri 30 aasta juubeliga ühe noore andeka näitleja edasiarendamise toetamiseks, anti liidu poolt Töölisteatrri näitlejale Ed. Koppelile.

● Eesti kutselise teatri 30 aasta juubeli tähistamiseks on rühm teatrihuvilisi seltskonnategelasi annetanud Paul Seppa era-teatristuudiole väärtusliku kogu teatrikirjandust.

● Balti riikide rahvaste vastastikuseks lähendamiseks ja kultuurilise läbikäimise

süvendamiseks korraldatakse 12.—14. juunini Tallinnas „Balti nädal“, millest võtavad osa ka eesti, läti ja leedu teatrid. Esialgsete kavatsuste kohaselt sõidavad Tallinna läti ja leedu riigiteatrid, esinedes siin etendustega.

● Jaanuarikuu keskpaigas „Niskamäe naiste“ peategelased Estoniast (A. Lauter, L. Reiman, M. Leet, A. Vaino, M. Luts ja L. Lindau) esinesid Helsingi Rahvateatris koos soome ansambliga. Estoonlased said südamliku vastuvõtu osaliseks. Lähemal ajal on oodata Helsingi Rahvateatri „Niskamäe naiste“ peategelaste vastukülastäkäku Estoniasse.

● Nagu hiljuti selgus, on paari aasta eest Haridusliidu näidendite võistlusel kolmanda auhinnaga premeeritud näidendi „Kolmas tee“ õigeks autoriks Artur Adson, kelle kaks uusimat näidendit tulevad lähemal ajal etendusele Tallinna teatris. „Kolmanda tee“ autorina oli võistlustel teatavasti märgitud Peeter Bollmann.

VÄLISMAALT

● Esimesel jõulupühäl suri Riias 59 a. vanuses kurguvähja tagajärjel tuntud teatritegelane Aleksander Fokin. A. Fokini nimi oli omal ajal Peterburi teatringkonnis, pärast aga Riias hästi tuntud. Tema asutas omal ajal hästi tuntud miniatuurteatri Troitskajal, mis umbes 1910. a. kujunes Venemaa pealinna vaimu-elüdi kohtamiskohaks. Hiljem lahkus ta Peterburist ühes oma abikaasa, tuntud balerüni Aleksandra Feodorovaga, asudes elama Riiga, kus viimane hakkas juhatama rügioperi juures olevat balletti. Samal ajal asutas tema abikaasa ka oma balletikooli, mille juhatajaks oli A. F.

● Hollandi kroonprintsessi Juliana lau-latuse puhul Fritz Hirschi saksa opereti-trupp tõi Haagis, Princesse Schouwburgis esietendusele Kálmáni opereti „Holland-lanna“, muutes pealkirja „Printsipulmaks“, samuti veidi ka opereti teksti. Meeldivid nii operett kui ta ettekanne.

● Viini Juudi teatris, mida arvustus kiidab kui kunstiliselt kõrgel seisvat, tuli maailma-esietendusele M. Liiftschützi komöödia „Herschele Ostropoler“. See on lõbus „maskeerimistükki“, mille peategelaseks on poola-juudi küla naljahammas, kes tekitab suuri sekeldusi. Komöödial ei puudu ka tõsised noodid. Arvustus kiidab eriti Josef Kamenit, kes olevat esmajärguline karakterkoomik.

● 9. jaanuaril Viini Burgtheateri näitleja Lotte Medelsky pühitses oma 40-aastast lavajuubelit Gerhard Hauptmanni „Kopra-nahka kasukaga“, mängides ema Wolffeni. Lotte Medelskyt nimetatakse „kõige aust-rialikumaks näitlejannaks“.

● 17. jaan. komponist Wilhelm Kienzi, meilgi mängitud „Evangeliimehe“ muusika looja, pühitses oma 80. sünnipäeva. Kienzli tuntumate operite hulka kuuluvad „Don Quixote“ ja „Karjaselaul“.

● Cehhoslovakkias on 5600 asjaarmastaja-truppi, neist ümmarguselt 2500 soko-lite omi.

● Eelmisel aastal on inglise lavadel ol-nud kokku 198 õnnetusjuhtu näitlejatega. 114 näitlejat on kukkunud kas laval või orkestriruumi, 51 on endid vigastanud rek-

visiitide või dekoratsioonidega, 12 on saa-nud kannatada nende garderobides tekki-nud tulikahjude läbi, 21-l on olnud „müüd juhtumeid“. Ükski õnnetusjuhtum ei ole lõppenud surmaga.

● Mõnes itaalia keskkoolis hakatakse tulevast kooliaastast peale katseks õpetama teatriteadust, et anda neilegi õpi-lasile, kes pärast teatriga praktiliselt kok-ku ei puutu, teoreetilisi teadmisi. Õpeta-jaiks on akadeemilise haridusega näitle-jad.

● Ungarlame Ludvig Zilahy, keda eesti teatripublik hiljuti tundma õppis näidendi „Päike paistab“ kaudu Estonias, on kirju-tanud uue teose „Neitsi ja kitsetal“, mis tuli esilavastusele käesolevas kuus Ungari teatris Budapestis.

● Moskva Kammerteater võttis lavastu-sele A. M. Gorki näidendi „Päikese lap-sed“. Lavastab A. Tairov.

● Stanislavski-nim. ooperiteater Mosk-vas võttis kavasse „Rigoletto“, millele kir-jutus uus teksti P. Arenski. Lavastus K. Stanislavski juhatusel.

● J. Oleši muistend „Kolm paksukest“, mille järgi loodud ballett läks suure eduga Moskva Suures Teatris, on nüüd ümber töötatud ka nukuteatris ettekandmiseks. Ettekannet loetakse täiesti kordaläinuks, eriti õnnestunud on massistseenid, mille lavastamine on teatavasti raskeimaid üles-andeid nukuteatrile üldse.

● Mõõdunud aasta detsembris surnud kirjaniku N. A. Ostrovski kuulus romaan „Kak zakaljalasj stalj“ on ümber töötatud näidendiks ja tuleb lähemal ajal esieten-dusele Meierholdi teatris Moskvas.

● N. Pogodini näidend „Aristokraadid“, mis veel käesoleval hooajal tuleb ettekan-dele Töölisteatris, läks detsembris Moskva Realistlikus teatris (Ohlopkovi lavastusel) 500-dat korda. „Othello“ läks samas teat-ris detsembris 100-dat korda. „Aristokraa-tide“ kohta olgu veel märgitud, et seda näi-dendit mängitakse suure eduga samal ajal ka Wahtangovi-nimelises teatris Moskvas.

● Helilooja Šostakovitš on lasknud kõr-valdada avalikust ettekandest oma IV süm-foonia, kuna see ei vastavat tema praegu-tele loomingulistele tõekspidamistele ja on temale ammu mõõdunud etapiks.

● Moskva lasteteatris kanti suure eduga ette tuntud kirjaniku A. Tolstoi uut näi-dendit noorsoole „Kuldvõtmekene“. Teos on väga lavaline, seiklusrikas ja meister-likult kirjutatud. Ajakirjandus tervitab erilise heameelega, et säärane suurestaa-iline kirjanik nagu A. Tolstoi on siirdunud lasteteatri alale.

Toimetuselt

1.

„TEATRI“ järgmine number ilmub 20. veebruaril s. a. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele, Tallinn, postkast 357, hiljemalt 10. veebruariks. Toimetus ei vastuta hiljem seda tähtpäeva kohale jõudnud kaastöö paigutamise eest jooksvasse numbrisse. Lähemais numbris muuseas:

1. A. Lauter — Mäng ja kunst.
2. M. Sillaots — Võltsusest teatris.
3. H. Uuli — Õppetund Stanislavskilt.
4. K. Rutoff-Rajasaare — Mälestusi.
5. V. Peil — Muljeid teatri festivalilt Nõukogude Venes.
6. J. Kurfeldt — Gerd Negro tantsustuudiost.
7. A. Säärits — Näitekunst ja literatuur.
8. R. Kangro-Pool — Näitlejate juubeleist.

2.

On avatud tellimuste ja tellimisrahade vastuvõtt nii uutelt kui ka vanadelt tellijatelt. Raha palume maksa meie posti jooksvale arvele nr. 434, saata meile kirjas postmarkides (võimalikult 10-sendistes) või tasuda meie usaldusmeeste kaudu kõigis teatris. Tellimusi ja tellimisrahadid võtavad vastu ka kõik teatrikassad, samuti võib tellimisrahadid tasuda Tallinnas, S. Pärnu mnt. 16, krt. 9, bürootundidel.

Ühtlasi palume veel kord lugupeetavaid tellijaid nime- ja elukohamuutmisest kohe teatada. Talitus ei vastuta aadressi muutmise tõttu kaotsiläänud numbrite eest, kui elukoha muutmisest ei ole õigeaegselt teatatud.

3.

Palume kõiki, kes on lahkesti vastu võtnud „TEATRI“ tellimusi 1937. a., need k o h e ära saata, et talitus saaks uutele tellijatele ajakirja välja saata.

S I S U:

Saateks ● H. ANTO — „Draamateatri“ tähelend ● J. KURFELDT — E. Litvini balletistuudiost ● A. ÜKSIP — Talendi-probleemist ● R. KANGRO-POOL — Oskar Lutsule 50. sünnipäevaks ● H. UULI — Näitleja Nõukogude Venes ● JÄNKIMEES — Intervjuu juubilariga ● H. LEPAMÄE — Kutselise teatri juubelit tähistagem maateatri sünniga! ● Keelelisi küsimusi ● M. MÖLDRE — Kuidas ma „kontserilauljana“ läbi kukkusin ● Teatri töomaili ● Bulgaaria Näitlejate Liidu tegevusest ● Loetut — nähtut — kuuldui ● Kroonika ● Toimetuselt ●

Kaas Karl Taevall. Kaanel — Oskar Luts

Lisa: „TEATRI“ 1936. aastakäigu sisu-register

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri „T E A T E R“ — IV aastakäik
TOIMETUS: O. Aloe, L. Kaimet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg
VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Ed. Reining
Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august

Toimetuse aadress: Tallinn, Pärnu m. 16—9

Telefon 479-40 ● Postkast 357

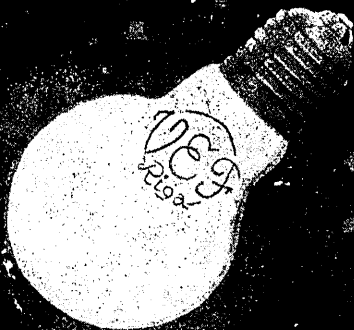
Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10—1

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatribürood ● Üksiknumber 35 senti, aastakäik kr. 2.—, välismaale kr. 3.—

Ilmunud 26. jaanuaril 1937.

VEF

hõõglampe!

VEF EESTI OSAKOND
TALLINN PIKK 25

Välisveine ja peenviinu

suurel ja väikesel arvul

soovitab

K/M. V.V. DEMIN

TALLINNAS,
Vene tän. 1 — tel. 435-04
Roosikrantsi 19 — tel. 435-02

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

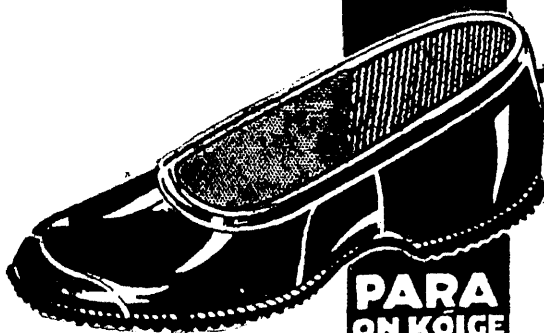
Igas
saapakaupluses
on saadaval

Ainuesindaja Eestis

EMIL KUMENIUS

Tallinn, Lai 9. Tel. 437-46

**PARA
ON KÕIGE
PAREM
KALOSS!**

RÜK O/Ü

RIIETURITE ÜHISKAUBAMAJA

soovibab uudismustreid kvaliteet-riideist
kodumaa ja **inglise** vabrikuisi

Tallinn, S. Karja 19, tel. 445-77
Tartu, Aleksandri 5, tel. 16-20

CAESAR MALKIN

Metsa-eksport

Tallinn, Raua 42-6

Telef.: 305-70, 305-72

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

EESTI UNION

Tallinn, Suur Karja 18. Telefon 445-10,

|| TULE ||

veo-, auto-, kasko-, klaasi-, murdvarguse-, sõja- ja kodanlike rahutuste, õnnetusjuhtumite

ELUKINNITUSED

Seltsil pole kahjukannatajatega olnud ühtki protsessi.

K/ü Mineraal'i

Tallinn, Inseneri 3. Telef. 462-65
Telegrammi-aadress: Sanko Tallinn

AUTOÕLI ja BENSIIN

on kõrgeväärtuslikud
ja hinnalt odavad

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

„PÄEVALEHT“

ON ISESEISEV, LEVINUM JA LOETA-
VAIM PÄEVALEHT EESTIS. SUURIM
JA KASULIKEM KUULUTAMISE LEHT

„LASTE RÕÕM“

— LOETAVAIM LASTEAJAKIRI

SUURIMAD NING TÄIELISIMAD

**RAAMATU- JA KIRJU-
TUSMATERJALIDE
K A U P L U S E D**

KIRIANDUSE JA PABERILAOD EESTIS

TÄIELISIM

GRAAFIKATOOSTUS

TRÜKIKODA TSINKOGRAAFIA
LITOGRAAFIA KÕITEKODA

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINN, PIKK TÄN. 2, OMA TELEFONI KESKJAAM NR. 428-88

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükkikoda. Pikk t. 2 1987.